

ПРАЛЕТАРЬИ УСІХ КРАІН, ЯДНАЙЦЕСЯ!

Літаратура і Мастацтва

№ 12 (2851)
25 сакавіка 1977 г.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

цана 8 кап.
Выдаецца з 1932 г.

Ткачыха Ганна Рыгораўна Грыгор'ева са славутай Неглюбкі.

Фота Л. КАЗІОЛІ

ШКОЛА КІРАВАННЯ, ШКОЛА КАМУНІЗМУ

XVI З'ЕЗД ПРАФСАЮЗАУ СССР

Вялікія і адказныя задачы ставяць перад актыўнымі і надзейнымі памочнікамі Камуністычнай партыі — савецкімі прафсаюзамі. Яны мабілізуюць працоўных Краіны Саветаў на выкананне гістарычных рашэнняў XXV з'езда КПСС, на шырокае разгортванне сацыялістычнага спаборніцтва ў гонар 60-годдзя Вялікага Кастрычніка. Усёй сваёй дзейнасцю савецкія прафсаюзы апраўдваюць высокае званне — школы кіравання і гаспадарання, школы камунізму.

21 сакавіка ў Крамлёўскім Палацы з'ездаў пачаў сваю работу XVI з'езд прафсаюзаў СССР.

У рабоце з'езда прынялі ўдзел таварышы Л. І. Брэжнэў, Ю. У. Андропоў, В. В. Грышын, А. А. Грамыка, А. П. Кірыленка, А. М. Касыгін, Ф. Д. Кулакоў, Д. Ф. Усцінаў, П. Н. Дзямічэў, Б. М. Панамароў, М. С. Саломенцаў, І. В. Капітонаў, У. І. Далгіх, К. Ф. Катусаў, М. В. Зімянін, К. У. Чарненка, Я. П. Рабаў.

З'езд адкрыў старшыня ВЦПС А. І. Шыбаеў.

Бурнай, доўга не змаўкаючай, аваяцій сустрэлі дэлегацыі і гасці Генеральнага сакратара ЦК КПСС таварыша Леаніда Ільіча Брэжнэва, які выступіў на з'ездзе з вялікай прамовай.

У заключэнне сваёй прамовы таварыш Л. І. Брэжнэў зачытаў Указ Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР аб узнагароджанні прафесіянальных саюзаў СССР ордэнам Кастрычніцкай Рэвалю-

цыі і пад бурныя апладысменты дэлегатаў і гасцей прымацаваў высокую ўзнагароду Радзімы да сцяга ВЦПС.

Генеральны сакратар ЦК КПСС перадаў прэзідыуму з'езда прывітанне Цэнтральнага Камітэта Камуністычнай партыі Савецкага Саюза XVI з'езду прафесіянальных саюзаў СССР.

Затым дэлегаты з'езда заслухалі даклад А. І. Шыбаева аб рабоце ВЦПС і задачах прафесіянальных саюзаў СССР у святле рашэнняў XXV з'езда КПСС і справаздачу Цэнтральнай рэвізійнай камісіі прафсаюзаў, якую зрабіла старшыня камісіі Е. Ф. Гугіна.

Потым пачалося абмеркаванне справаздачных дакладаў.

З'езд віталі прадстаўнікі шматлікіх прафсаюзных і рабочых дэлегацый, якія прысутнічаюць на з'ездзе. Гасці адзначалі, што прамова Леаніда Ільіча Брэжнэва стала палітычнай падзеяй велізарнага значэння, што яна з'яўляецца натхняльным стымулам для барацьбы за мір і прагрэс ва ўсім свеце.

Дэлегаты з'езда адзначылі, што зварот да працоўных і прафсаюзаў свету, у якім заклікалі іх аб'яднаць намаганні для таго, каб спыніць небяспечную гонку ўзбраенняў, змагацца за наданне разрады пастаяннага, усеабдымнага і незваротнага характару.

Сёння XVI з'езд прафсаюзаў СССР працягвае сваю работу.

А Д О З В А

ДА ПІСЬМЕННІКАЎ ЕЎРОПЫ, ЗША І КАНАДЫ, ДА ПІСЬМЕННІКАЎ УСЯГО СВЕТУ

Паважаныя калегі!
Мы звяртаемся да вас па вельмі важнаму пытанню.

У нашы дні неабходна адчуць сілу пісьменніцкага сумлення. Гаворка ідзе аб міры, якому лагражаюць небывалы рост узбраенняў, ачагі вайны, што ўзнікаюць то тут, то там на нашай планеце, аб міры, які ахоўвае культуру, чалавечае жыццё, творчасць людзей, будучае дзяцей.

Свет падзелены на краіны і кантыненты; у ім нямала перашкод — сацыяльных, палітычных, ідэалагічных, моўных, культурных і іншых. Але ў той жа час свет непадзельны: гэта дом чалавецтва. Мір у гэтым доме — зарука шчасця яго насельнікаў.

Нярэдка гаворыцца, што літаратура — магутны сродак кантакту паміж людзьмі. Гэта бясспрэчна, але гэтую думку можна выказаць і мацней: літаратура пераадоўвае забавоны, што падзяляюць людзей, а пісьменнік сёння — пасланец міру. Такая думка аб місіі літаратуры і аб ролі пісьменніка валодае розумам многіх нашых калег па прафесіі. Таму мы прапануем правесці сустрэчу на тэму «Пісьменнік і мір: дух Хельсінкі і абавязак майстроў культуры», на якой у шырокай і даверлівай гаворцы

абмеркаваць ідэю аб удзеле пісьменнікаў у адстойванні міру і гуманізму, у захаванні і памнажэнні культурных каштоўнасцей. Мы прапануем правесці гэтую сустрэчу ў Балгарыі, у цудоўнай, гасціннай краіне, якая перажыла жахі вайны і выбрала мір сваёй будучыняй.

На гэтую сустрэчу мы запрашаем вядомых прадстаўнікоў сучаснай літаратуры, калег з усіх краін, якія падпісалі Заключны акт у Хельсінкі, і пісьменнікаў з іншых краін, якім дарагая ідэя міру.

Мы лічым, што такія сустрэ-

37 па 14 чэрвеня ў Сафіі і Варне абудзецца міжнародная сустрэча на тэму «Пісьменнік і мір: дух Хельсінкі і абавязак майстроў культуры». Іншыя-тар гэтага форуму — Саюз балгарскіх пісьменнікаў, яго прадстаўнікі, а таксама вядучыя пісьменнікі шэрагу іншых краін звярнуліся да літаратараў свету з адозвай.

чы маюць добрыя традыцыі ў нашым стагоддзі. Трэба працягнуць гэтыя традыцыі новай гаворкай па пытаннях, што хваляюць усіх нас і выключна важныя для лёсаў і будучыні нашых народаў і ўсяго чалавецтва.

Звяртаючыся да вас, мы перакананы, што гэтая вельмі важная і адказная пісьменніцкая канферэнцыя сустрэне поўнае разуменне з вашага боку, бо высакородны абавязак пісьменніка — служыць міру, свайму народу і ўсяму чалавецтву.

Чынгіз Айтматаў (СССР), Рафаэль Альберці (Іспанія), Рабер Андрэ (Францыя), Джон Андайк (ЗША), Елісавета Баграна (Балгарыя), Эрве Базен (Францыя), Хорст Бінгэль (ФРГ), Рыта Бумі-папа (Грэцыя), П'етра Буціта (Італія), Антоніа Вуэра Вальеха (Іспанія), Пётар Вайс (Швецыя), Гор Відал (ЗША), Андрэй Вазнясенскі (СССР), П'ер Гамара (Францыя), Гуга Гулпер (Аўстрыя), Імрэ Добазі (Венгрыя), Яўгеній Еўтушэнка (СССР), Эджэн Жабеляну (Румынія), Вілем Завада (ЧССР), Панцэлей Зараў (Балгарыя), Яраслаў Івашкевіч (Польшча), Дэ'юла Іеш (Венгрыя), Камен Калчаў (Балгарыя), Герман Кант (ГДР), Георгій Караславаў (Балгарыя), Хасэ Марыя Кастальет (Іспанія), Яшар Кемаль (Турцыя), Ян Козак (ЧССР), Эрэкін Калдуэл (ЗША), Джон Каламбо (Канада), Ганс Крэндлэсбергер (Аўстрыя), Дэніз Левертаў (ЗША), Любамір Леўчаў (Балгарыя), Марыя Тэрэса Леан (Іспанія), Артур Лундквіст (Швецыя), Івар Лу-юхансан (Швецыя), Георгій Марнаў (СССР), Анна Марыя Матутэ (Іспанія), Эрншту Мелу э Каштру (Партугалія), Рабер Мэрль (Францыя), Айвар Мантэгу (Англія), Азіз Несін (Турцыя), Джэйміс Олдрыдж (Англія), Гафрэда Парызе (Італія), Нікас Папас (Грэцыя), Андрэй Плаўна (ЧССР), Барыс Палявой (СССР), Багаміл Райнаў (Балгарыя), Людвіг Рэн (ГДР), Паава Рынтала (Фінляндыя), Яніс Рыцас (Грэцыя), Джані Радары (Італія), Тадэуш Ружэвіч (Польшча), Эдаарда Санвінеці (Італія), П'ер Сегерс (Францыя), Канстанцін Сіманнаў (СССР), Эміліан Станеў (Балгарыя), Вірджыл Тэадарэску (Румынія), Іу Тэрыя (Канада), Мірыям Уодзінгтон (Канада), Мікалай Федарэнка (СССР), Ганс Хальбей (ФРГ), Ларс Хульдэн (Фінляндыя), Джон Чывер (ЗША), Міхаэль Шаранг (Аўстрыя), Ханс Шэрфіг (Данія), Міхаіл Шолахаў (СССР), Альда дэ Яка (Італія).

ТВОРЧАЯ СПРАВАЗДАЧА Ў МАСКВЕ

21 сакавіка ў Цэнтральным ДOME літаратараў імя А. Фадзеева адбыўся вечар беларускай літаратуры. Ён адкрыў шмат справаздачных вечароў, якія праводзіць Саюз пісьменнікаў СССР у гонар 60-годдзя Вялікага Кастрычніка. Вечар вёў сакратар праўлення СП СССР, галоўны рэдактар часопіса «Дружба народаў» С. Баруздын. Аб развіцці беларускай літаратуры за 60 гадоў Савецкай улады расказаў прысутным народны пісьменнік Беларусі Іван Шамякін.

На вечары выступілі Р. Барадулін, А. Вярцінскі, В. Вярба, Н. Гілевіч, А. Куляшоў, А. Макаёнак, П. Макаль, І. Навуменка, А. Пётрашкіч, В. Зуёнак.

Пазты-перакладчыкі Я. Хелемскі, Р. Казакова, В. Карчагін, Р. Кураноў, І. Шклярэўскі прачыталі пераклады вершаў сваіх беларускіх калег.

У вечары прынялі ўдзел сакратары праўлення СП СССР Ю. Верчанка, Ю. Сураўцаў,

А. Шасцінскі, Р. Казакова, В. Озераў, С. Сарткоў, а таксама загадчык сектара аддзела культуры ЦК КПСС К. М. Далгоў.

У заключэнне быў дадзены вялікі канцэрт майстроў мастацтваў Беларускай ССР.

На другі дзень дэлегацыя беларускіх пісьменнікаў была прынята ў райкоме партыі Пралетарскага раёна горада Масквы. Сакратар райкома К. Меншычэва пазнаёміла гасцей з дасягненнямі аднаго з буйнейшых індустрыяльных раёнаў сталіцы, расказала аб паспяховым выкананні працоўнымі калектывамі заданняў дзесятай пяцігодкі.

Потым гасці з Беларусі наведлі Цэнтральны навукова-даследчы інстытут тэхналогіі машынабудавання, швейнае аб'яднанне «Вясёлка», будаўнічае вытворча-тэхнічнае вучылішча № 88, дзе расказалі слухачам аб здабытках беларускай літаратуры, пазнаёмілі іх са сваімі творами, падзяліліся творчымі планами.

дыпламантні Усесаюзнага конкурсу песні В. Цішынай і музыказнаўцы В. Слако. «Родная мая Беларусь» — так называўся тэматычны канцэрт-лекцыя, з янім група выступала ў палатах культуры, санаторыях і пансіянатах Анапы, Геленджыка, Сочи, Гагры, Піцунды. У праграму канцэрта былі ўключаны песні, рамансы і інструментальныя п'есы кампазітараў Я. Глебава, Л. Заклеўнага, І. Лучанка, У. Алоўнікава, Ю. Семіянікі, Д. Смольскага, Э. Тырманд.

Т. ВАРФАЛАМЕЕВА.

ГОСЦІ — КІНЕМАТАГРАФІСТЫ УКРАІНЫ

Творчая сустрэча, прысвечаная 60-годдзю Вялікага Каст-

рычніка, адбылася 21 сакавіка ў Рэспубліканскім ДOME кіно. Гасцямі беларускіх кінематаграфістаў былі майстры ўкраінскага кіно — стваральнікі кінатрылогіі «Дума пра Каўпана».

Сустрэчу адкрыў першы сакратар праўлення Саюза кінематаграфістаў БССР В. Тураў.

Перад гледачамі выступілі народны артыст СССР, рэжысёр-пастаноўшчык трылогіі Т. Ляўчук, заслужаны артыст Беларускай ССР, выканаўца адной з галоўных роляў — намісара Руднева — В. Белавосцік, артыстка С. Сяргейчыкава. На сустрэчы прысутнічаў таксама апэратар-пастаноўшчык фільма Э. Пучак.

У заключэнне была паказана трэцяя частка кінатрылогіі, якая называецца «Карпаты, Карпаты...».

ДАНІЯ ВАЧЫМА МАСТАКОЎ

Бліжэй пазнаёміцца з Даніяй, лепш пазнаць жыццё і клопаты яе працавітага народа, палюбавацца прыгажосцю яе прыроды дапаможа мінчанам і гасцям сталіцы рэспублікі выстаўка графікі дзеціх мастакоў, якая адкрылася 22 сакавіка ў Палацы мастацтва. Яна праводзіцца ў адказ на прайшоўшую з вялікім поспехам у верасні мінулага года ў Капенгагене выстаўку беларускай графікі і габелена.

У экспазіцыі паказваюць свае работы 25 аўтараў. І сярод іх — мастак з сусветным імем, лаўрэат міжнароднай Ленінскай прэміі «За ўмацаванне міру паміж народамі» Херлуф Бідструп. Вастрыё сатыры большасці яго графічных серый накіравана супраць фашызму і вайны, яны бязлітасна выкрываюць імперыялізм — крыніцу насілля і несправядлівасці.

Мяккім, добрым гумарам прасякнуты работы вядомага майстра, якія, высмейваюць асобныя загань людзей, узнаўляюць на палатне смешнае, камічнае, што так часта кро-

чыць у жыцці побач з сур'ёзным і сумным.

Гісторыю барацьбы дацкага народа супраць фашызму, за свабоду і незалежнасць краіны вобразна і пазычна перадаюць серыі літаграфій папулярнага мастака Йорна Маціясона. Нешматслоўная і дакладная іх мастацкая мова, у іх падкрэслены сацыяльны характар сучаснай барацьбы працоўных за свае правы, за лепшае жыццё.

Сённяшні дзень гарадоў і пасёлкаў, непаўторнасць іх вонкавага аблічча, строгая прастата і чароўная пяшчотнасць суровай прыроды паўстанцка перад гледачом у работах Віктара Брокдорфа, Фолнера Бендстэна, Ніелса Ніелсена і іншых таленавітых графікаў.

Прыемнае ўражанне пакідаюць тонкія, напоўненыя сапраўднай паззіяй эскізы сцэнографа Алана Фрыдэрычыя да спектакля «Лебядзінае возера» П. Чайкоўскага і іншых тэатральных пастановак. Выстаўка працягнецца ў Мінску да сярэдзіны красавіка.

БЕЛТА.

ГАЛОЎНАЯ РОЛЯ — МАЛАДОМУ АРТЫСТУ

Падведзены вынікі Усесаюзнага агляду работы тэатраў краіны з творчай моладдзю на працягу 1974—1976 гг. Сярод узнагароджаных дыпламам першай ступені з уручэннем грашовых прэмій названы і тэатры нашай рэспублікі: Дзяржаўны ордэна Леніна андэзімні Вялікі тэатр оперы і балета БССР (дырэктар — М. Шаўчун, галоўны дырыжор — народны артыст УССР Я. Вашчан) і Дзяржаўны рускі драматычны тэатр БССР імя Максіма Горкага (дырэктар — М. Няронскі, галоўны рэжысёр — заслужаны дзеяч мастацтваў БССР Б. Луцэнна).

МАРШРУТЫ БЕЛАРУСКАЙ МУЗЫКІ

Саюз кампазітараў БССР праводзіць пэўную работу па прапагандае беларускай музыкі за межамі рэспублікі. Штатод кампазітары і музыказнаўцы выязджаюць з канцэртамі ў розныя куткі нашай краіны для таго, каб пазнаёміць як мага больш слухачоў з лепшымі творами беларускіх аўтараў. Чарговая серыя такіх канцэртаў прайшла ў гарадах Чарнаморскага ўзбярэжжа Каўказа, куды па запрашэнню Усесаюзнага бюро прапаганды савецкай музыкі выязджала творчая група ў складзе заслужанага артыста БССР Ю. Смірнова, выкладчыка Беларускай дзяржаўнай філармоніі Л. Дворжак,

СЕМІНАР МАЛАДЫХ

18—19 сакавіка адбыўся абласны семінар маладых літаратараў Гродзеншчыны. На яго былі запрошаны тыя, хто мае гануль асобнай кніжкі, але чыю творы амалшчаліся ў перыядычным друку. Сярод іх — студэнты і настаўнікі, рабочыя і калгаснікі, журналісты і інжынерна-тэхнічныя работнікі.

Адкрыў семінар намеснік загадчыка аддзела прапаганды і агітацыі Гродзенскага абкома КП Беларусі В. Болтач. Доклад аб сучаснай беларускай паэзіі зрабіў намеснік дырэктара Інстытута літаратуры імя Я. Купалы АН БССР Уладзімір Гніламёдаў, аб сучаснай беларускай прозе гаварыў крытык Міхась Тычына. Аб літаратурнай Гродзеншчыне расказаў сакратар абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Васіль Быкаў. З разглядам літаратурнай пошты абласной газеты, радыё і тэлебачання выступіў Юрка Голуб. Доклад «Камсамол Гродзеншчыны на вахце дзесятай пяцігодкі» зрабіла сакратар абкома ЛКСМБ Т. Калашэйна.

Другі дзень семінара быў прысвечаны разгляду твораў пачаткоўцаў, у якім прынялі ўдзел Васіль Быкаў, Данута Бічэль-Загнетава, Аляксей Гардзіцкі, Уладзімір Гніламёдаў, Юрка Голуб, Уладзімір Караткевіч, Аляксандр Капусцін, Аляксей Карпюк, Міхась Тычына, Анатоль Шаўня.

Семінар завяршыўся літаратурным вечарам у саўгасе «Скідальскі».

ВЕРНАПАДДАННЯ МЕЛЬПАМЕНА

У гэты дзень у мінскім Доме мастацтваў сабраліся кіраўнікі лепшых самадзейных драматычных калектываў і агітацыйна-мастацкіх бригад. Сабраліся тыя, хто, кажучы спартыўнай мовай, прайшоў на высокім дыханні амаль трохгадовую марафонскую дыстанцыю і дасягнуў фінішу — заключнага агляду, які праводзіўся гэтымі днямі ў памяшканні Беларускага дзяржаўнага тэатра юнага глядача.

Адкрываючы нараду, першы намеснік міністра культуры БССР А. І. Ульяновіч прывёў характэрныя лічбы: у фестывальных аглядах прыняло ўдзел больш як 100 драматычных калектываў і агітацыйна-мастацкіх бригад, толькі ў трэцім туры быў паказаны 41 спектакль.

Якія гэта былі спектаклі? Падрабязны, кваліфікаваны разбор іх зрабіў кандыдат мастацтвазнаўства А. Лябовіч. Ён засяродзіў увагу прысутных на асаблівасцях характэрных для развіцця нашых самадзейных драматычных мастацтва. Докладчык гаварыў, у прыватнасці, пра рэпертуарную палітыку. Не ўсё тут пакуль што задавальняе. Толькі чатыры калектывы паказалі спектаклі па п'есах сучасных беларускіх драматургаў. Па-за ўвагай аматараў сцэны аказалася чамусьці творчасць такіх драматургаў, як А. Петрашкевіч, М. Матукоўскі, Я. Шабаў, чыя п'есы ўзнімаюць вострыя, актуальныя пытанні нашага жыцця.

І ў дакладзе А. Лябовіча, і ў выступленнях старшын журы па драматычнаму мастацтву народнага артыста СССР З. Стома, намесніка дэкана Мінскага інстытута культуры В. Даклюнаса шмат гаварылася пра рэжысуру на сучаснай аматарскай сцэне. Было адзначана, што за апошнія гады яна творча ўзбагацілася, вырасла, і да яе можна падыходзіць з прафесійнальнымі меркамі. У драматычныя калектывы прыйшлі выпускнікі тэатральна-мастацкага інстытута,

Народны артыст СССР З. Стома і тэатразнаўца А. Лябовіч сярод удзельнікаў нарады.

інстытута культуры, культасветучылішчаў. Многія з іх любяць сваю справу, аддаюць ёй увесь свой запал, талент.

У прыватнасці, была адзначана прыпынковая ўдача двух драматычных калектываў — дамоў культуры чыгуначнікаў станцыі Віцебск і Баранавіцкага баваўняна-папяровага камбіната. Першы з іх зварнуўся да «Варвараў» М. Горкага, другі — да «Улады цемры» Л. Талстога. «Варвары» (рэжысёр А. Нісневіч) — спектакль яркі па характарах, дэкладны па акцэнтах, выявіў яшчэ і ўменне маладога пастаноўчыка эфектыўна выкарыстоўваць індывідуальныя асаблівасці артыстаў-аматараў. «Улада цемры» (рэжысёр В. Сакалоў) таксама вызначэцца глыбокім пранікненнем у аўтарскую задуму, цікавымі акцёрскімі работамі.

Дарэчы, апошнія гады характэрныя прыходам на аматарскую сцэну вялікай групы моладзі, якая прынесла ўласныя ёй задор, прагу да нязвычайнага, творчы пошук.

— Адно мяне засмучае, — зазначыў Здзіслаў Францавіч Стома, — што ўсё гэта ўласціва толькі для нашых гарадоў, на сяле ж драматычнае мастацтва пакуль што ў заня-

падзе. Мы яшчэ не маем больш-менш значнага сельскага драмкалектыву. Такое становішча трэба выпраўляць.

Заслужаны артыст БССР І. Лакітанаў падзяліўся з прысутнымі сваімі думкамі аб развіцці жанру мастацкіх агітбрыгад. Ён гаварыў аб палупярнасці гэтага вялікага атрыта мастацкай самадзейнасці рэспублікі. За час фестывалю адбылося каля 2 тысяч выступленняў агітбрыгад. Толькі ў трэцім туры сваё майстэрства паказалі 39 калектываў. Разам з тым, нельга не адзначыць пэўныя хібы ў развіцці жанру. Не ўсюды яшчэ разумеюць яго сутнасць, прызначэнне, не знойдзены формы гэтага відовішча. Многім праграмам бракуе скразнога хода, адзінай думкі, якія б аб'ядноўвалі ўсё выступленне. Вялікі мінус — адсутнасць дабrotнага літаратурнага матэрыялу. Часта са сцэны гучаць, як кажуць, «самаробныя» вершы і прыпеўкі.

Пра ўдзел у фестывалі аматараў мастацкага чытання расказаў кандыдат педагогічных навук А. Каляда. Ён прызнаў, што гэты жанр пакуль што ў нас не атрымаў належнага развіцця. У трэцім туры перад членамі журы прайшоў толькі

41 чытальнік. Многім з іх быў уласцівы нізкі ўзровень выканання, невыразнасць, адсутнасць густу. Быда ў тым, што ў рэспубліцы амаль не рыхтуюць спецыялістаў гэтага жанру.

З шэрагам прапаноў, накіраваных на палепшэнне работы аматарскіх калектываў, выступілі рэжысёр народнага тэатра Слонімскага раёна Дом культуры БССР М. Варвашэвіч і рэжысёр народнага тэатра Палаца культуры Мінскага трактарнага завода А. Бяляеў.

На нарадзе былі ўручаны залатыя медалі і дыпломы лаўрэатаў фестывалю трынаццаці драматычным калектывам і дзевяці мастацкім агітбрыгадам.

Беларускае тэатральнае аб'яднанне і Саюз журналістаў БССР устанавілі прызы адпаведна для лепшага тэатральнага калектыву і агітацыйна-мастацкай брыгады, праграма якой вызначэцца высокім папалам і надзённасцю. Яны былі прысуджаны народнаму тэатру Палаца культуры Белсаўпрофа (рэжысёр Ю. Сцяпанцаў) і народнай агітацыйна-мастацкай брыгадзе «Вестуны» Столінскага РДК (кіраўнік В. Іўковіч).

КАМПАЗІТАРЫ—ЮБІЛЕЮ

Аб тым, як рыхтуюцца сустрэчы 60-годдзе Вялікага Кастрычніка беларускія кампазітары, расказае адказны сакратар праўлення Саюза кампазітараў БССР Віктар Войцік.

— Юбілейны год для нашага саюза будзе асабліва напружаны не толькі ў творчым плане, але і ў арганізацыйным. Мы будзем і надалей умацоўваць сувязі з творчымі саюзамі братніх рэспублік. У бліжэйшы час адбудзецца сустрэча з кампазітарамі Эстоніі і горада Горкага. У Вільнюсе пройдзе тэарэтычная канферэнцыя музыказнаўцаў, дзе будуць абмеркаваны актуальныя праблемы беларускай і літоўскай музычнай творчасці на сучасным этапе і задачы музыказнаўства і музычнай крытыкі. Намечана таксама абмяняцца творчымі сустрэчамі з кампазітарамі Харкава.

Усё гэта — не самамэта. Знаёмства з музычнай творчасцю суседніх рэспублік дзе магчымасць зразумець пошукі нашых калег, напрамкі вырашэння нашых агульных праблем, садзейнічае ўзаемнаму ўзбагачэнню музычнай мовы новымі сродкамі выразнасці.

Асабліва ўвага ў юбілейным годзе будзе накіравана на прапаганду беларускай музыкі. 24 сакавіка пачаўся Тыдзень музыкі для дзяцей і юнацтва, прысвечаны 60-годдзю Вялікага Кастрычніка. Кампазітары сустрэнуцца з дзецьмі, дзе пазнаёмяць маладых слухачоў са сваімі творамі. Прагучыць такса-

ма музыка, напісаная спецыяльна для дзяцей-выканаўцаў.

Усяго на працягу года адбудзецца звыш ста творчых сустрэч кампазітараў са слухачамі. Прытым не толькі ў буйных прамысловых цэнтрах, але і ў сельскай мясцовасці, на будоўлях. Такія сустрэчы маюць сваёй мэтай пазнаёміць насельніцтва рэспублікі з развіццём беларускай музыкі за 60 год Савецкай улады. Асновы яе, закладзеныя кампазітарамі старэйшага пакалення—Мікалаем Аладавым, Яўгенам Цікоцкім, Анатолем Багатыровым, Пятром Падкавыравым, Уладзімірам Алоўнікавым, Юрыем Семянякам і многімі іншымі,—пасляхова развіваюцца больш маладымі аўтарамі.

У гэтым годзе аматары музыкі пазнаёмяцца з многімі новымі творамі беларускіх кампазітараў. Вялікаму Кастрычніку прысвяціў Андрэй Мдзівані балет «Данка», напісаны ім па апавяданню Максіма Горкага. Чакаецца прэм'ера оперы Сяргея Картэса «Джарджана Бруна» і новай рэдакцыі оперы «У пушчах Палесся» Анатоля Багатырова. Генрых Вагнер працуе зараз над «Урачыстай одай Кастрычніку» для сімфанічнага аркестра. Новыя песні аб Радзіме, рэвалюцыі, аб людзях працы створаць кампазітары Юрый Семяняка, Ігар Лучанок і маладыя — Леанід Захлеўны, Эдуард Зарыцкі і іншыя.

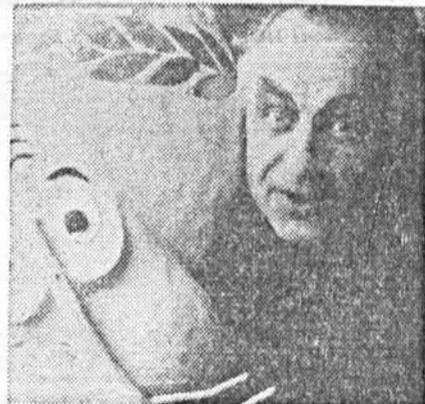
Завяршыць юбілейны год другі аб'яднаны пленум саюзаў кампазітараў Літвы і Беларусі, які адбудзецца ў Мінску.

З шукшынскай усмешкай

Герой гэтага пісьменніка смела ўзнімаюцца на сцэнічныя падмосткі, адчуваюць сябе «як дома» на кінаэкране. Тэатр лялек, здаецца, ніколі яшчэ да прозы В. Шукшына не звяртаўся. Зварнуліся да яе мінскія лялечнікі — паказалі спектакль наводле аповесці-казкі «Да трэціх пеўняў».

— Гэта мая першая работа для дарослага глядача, — расказавае рэжысёр В. Казлова. — Мы дамагаліся, каб глядачы адчулі метафарычнасць казачных персанажаў, якія ўвасабляюць заганы чалавечай натуры. Галоўны герой спектакля Ізан, змагаючыся з цёмнымі сіламі, за час «ад першых да трэціх» пеўняў сталее, заргантаваецца, набывае духоўную мужнасць...

Гэтаму зала верыць і традыцыйная фальклорная мудрасць — думка пра неабходнасць змагацца за мару і за светлае жыццё — гучыць у спектаклі як даходлівая мараль, што спасцігаецца

навава, бо яе ясеуць па-мастацку яскравыя вобразы лялечнай сцэны.

У ролі Мудраца — заслужаны артыст БССР У. Уласаў.

Фота А. МІШЫНА.

НА ХВАЛЯХ МУЗЫКІ

Сёння пачаліся творчыя сустрэчы і канцэрты Тыдня музыкі для дзяцей і юнацтва, урачы. ста адкрытага ўчора ў зале Беларускай дзяржаўнай філармоніі. На Мінскім трантарным выступіла народны ансамбль танца «Равеснік», у Палацы культуры тэатрыльшчыкаў — хор і ансамбль «Іскрынка» з Салігорска, заслужаны дзеля мастацтваў БССР І. Лучанок сустракаецца з юнымі слухачамі ў сталічным Палацы піянераў, дзяржаўны тэатр лялек БССР назвае спектакль «Дзя-

куй, вялікае дзякуй» па п'есе А. Вярцінскага з музыкай К. Цесакова, на опернай сцэне ідзе «Залаты пеўнік» М. Рымскага - Корсакава... Мазайна ўраманню странатая, маляўнічая, шчодрая. На працягу Тыдня адбудуцца сотні такіх сустрэч падлеткаў і юнацтва з яе вялікай Музыкай, якую сёння прадстаўляюць прафесіянальныя і самадзейныя калектывы і салісты Беларусі, гасці з РСФСР і Літвы. Рэпертуарныя далегляды канцэртаў шырокія — ад залатога фонду класіка да твораў, напісаных

спецыяльна да гэтага Тыдня. Да дзяцей і юнацтва прыйдуць разам з выканаўцамі У. Алоўнікаў і С. Картэс, Г. Вагнер і Э. Тырманд, В. Войцік і Э. Зарыцкі; адбудуцца адкрытыя канцэрты-лекцыі на тэмы «Ленін і музыка», «Савецкая музыка за 60 гадоў», «Кампазітары — дзецям».

Вясновыя канікулы будуць адзначаны слятам характара, светлых хваляванняў, радасных адкрыццяў у свеце прыгожага. Галоўнае месца ў рэпертуары зоймуць творы аб У. І. Леніне, Вялікім Кастрычніку.

КРОКІ КАСТРЫЧНІКА

ГОД 1922

Каменціруе Эдуард Андрэвіч ЗАБРОДСКІ, старшы навуковы супрацоўнік Інстытута гісторыі партыі пры ЦК КП Беларусі, кандыдат гістарычных навук.

Януб Колас і Змітрон Бядуля сярод студэнтаў Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта.

Дэлегаты III з'езда намсамола Беларусі.

Першы дзень здачы адзінага харчовага падатку ў Бабруйскім павеце (11 верасня 1922 года).

Здымкі прапанаваны рэдакцыі Тамарай Чаруха, супрацоўніцай Беларускага дзяржаўнага архіва кіна-, фота- і фонадакументаў.

Новая эканамічная палітыка выклікала ажыўленне капіталістычных элементаў у краіне. У гарадах і мястэчках Беларусі адкрываецца вялікая колькасць прыватных майстэрняў, гандлёвых устаноў. Камуністычная партыя прадбачыла такое становішча і не баялася яго. Яна не нагажала існаванню Савецкай улады, бо ўся палітычная ўлада, асноўныя эканамічныя вышні знаходзіліся ў руках пралетарыяту. Часовае развіццё прыватнага сектара спатрэбілася на гэтым этапе дзейнасці Савецкай улады для ажыўлення дзяржаўных прадпрыемстваў, для павышэння іх прадукцыйнасці. У «Наказе ад Савета Працы і Абароны мясцовым савецкім установам» указвалася, што трэба смялей і шырэй ужываць розныя прыёмы і падыходы да справы, розную ступень дапушчэння капіталу і прыватнага гандлю, не баючыся пэўнага насаджэння капіталу, толькі каб узяць абарот, ажывіць гэтым і земляробства, і прамысловасць, палепшыць становішча рабочых і сялян, стварыць умовы для больш шырокага і трывалага сацыялістычнага будаўніцтва.

Капіталістычныя элементы можна перамагчы толькі ўмелым гаспадараннем. Гэтаму вучыў рабочых і сялян У. І. Ленін. Камуністы, свядомыя рабочыя і інтэлігенцыя прызначаліся на рашаючыя ўчасткі гаспадарчага будаўніцтва, вырастаў іх уплыў у партыйных ячэйках.

Аднак тэмпы развіцця дзяржаўнай эканомікі ў Беларусі былі яшчэ не вельмі значныя. Пра гэта гаварылася на VI з'ездзе Кампартыі рэспублікі, які адбыўся ў пачатку сакавіка. «Павысіць тэмпы аднаўлення народнай гаспадаркі!» — да гэтага заклікалі ўсіх працоўных рэспублікі дэлегаты з'езда.

Вынікі першага года мірнага будаўніцтва на аснове новай эканамічнай палітыкі падвёў XI з'езд РКП(б). Ён праходзіў з 27 сакавіка па 2 красавіка. У палітычнай справаздачы ЦК, з якой выступіў на з'ездзе У. І. Ленін, падкрэслівалася, што адступленне закончана, мэта дасягнута, саюз пралетарыяту і сялянства ўзмацніўся, гаспадарчыя дасягненні відавочныя. Перад партыяй ставілася новая задача — перагрупуваць сілы для наступлення на капіталістычныя элементы.

«З Расіі пэнаўскай будзе Расія сацыялістычная!» Пад бурны апладысменты дэлегатаў Маскоўскага Савета закончыў сваю прамову 20 лістапада У. І. Ленін. Савецкая дзяржава рэгулявала сферу дзейнасці прыватна-капіталістычнага сектара, пекіроўвала яго развіццё ў патрэбным рэчышчы.

1922 год увайшоў у гісторыю як год утварэння Саюза Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік.

Прапановы аб утварэнні адзінай саюзнай дзяржавы былі выстаўлены амаль адначасова ўсімі саюзнымі рэспублікамі.

Для распрацоўкі праекта рашэння аб уземаадносінах паміж РСФСР і незалежнымі рэспублікамі ЦК РКП(б) у жніўні стварыў камісію. У яе склад ад Кампартыі Беларусі ўваходзіў А. Р. Чарвякоў.

Прапанаваная У. І. Леніным новая форма федэратыўных сувязей і ўмовы аб'яднання савецкіх рэспублік у Саюз ССР былі пакладзены ў аснову рашэння кастрычніцкага Пленума ЦК РКП(б). Пленум прызнаў неабходным заключыць дагавор паміж РСФСР, Украінай, Беларуссю, Федэрацыяй Закаўказскіх Рэспублік і аб аб'яднанні іх у Саюз Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік з захаваннем за кожнай з іх права свабоднага выхаду з СССР.

Пытанне аб утварэнні СССР у той час шырока абмяркоўвалася ў Беларусі ў партыйных арганізацыях, на павятовых з'ездах Саветаў, на сходах рабочых, сялян, інтэлігенцыі. На іх ухвалялася ленінская ідэя ўтварэння Саюза ССР.

IV Усебеларускі з'езд Саветаў, які адбыўся ў сярэдзіне снежня ў Мінску, аднадушна выступіў за неадкладнае афармленне Саюза ССР, які фактычна ўжо склаўся. Дэлегаты выказалі глыбокую ўпэўненасць, што X Усерасійскі з'езд Саветаў, які павінен адбыцца, разам з прадстаўнікамі Украіны, Беларусі і Закаўказскіх рэспублік створыць адзіны, моцны, згуртаваны саюз працоўных братніх рэспублік. Каб выказаць волю беларусаў аб аб'яднанні з народамі-братамі і здзейсніць фармальныя акты, была выбрана прадстаўнічая дэлегацыя.

30 снежня ў Маскве адкрыўся I Усеагульны з'езд Саветаў. З'езд прыняў дэкларацыю аб утварэнні СССР і Саюзнага дагавор. Гэтымі гістарычнымі дакументамі было замацавана раўнапраўе савецкіх рэспублік — РСФСР, УССР, БССР і ЗСФСР, якія добраахвотна аб'ядноўваліся ў адзіную дзяржаву — Саюз Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік. Быў выбраны ЦВК СССР — вышэйшы орган улады ў перыяд паміж з'ездамі Саветаў. Ад Беларускай ССР у склад ЦВК СССР увайшлі А. Р. Чарвякоў, В. А. Багучкі, М. Ш. Ходаш, А.С.Славінскі і іншыя — усяго 7 чалавек.

Утварэнне Саюза ССР з'явілася перамогай ленінскай нацыянальнай палітыкі, вынікам рэвалюцыйнай творчасці ўсіх савецкіх народаў на чале з рабочым класам, пад кіраўніцтвам Камуністычнай партыі.

Стварэнне савецкай шматнацыянальнай дзяржавы мела велізарнае міжнароднае значэнне. У. І. Ленін указаў, што яна «...будзе стаяць жывым узорам перад народамі ўсіх краін, і прапагандыскае, рэвалюцыянізуючае дзеянне гэтага ўзору будзе гіганцкім».

Працоўныя Беларусі, як і ўсе савецкія людзі, гарача віталі ўтварэнне СССР.

Група партыйных работнікаў, членаў Барысаўскай рабоча-сялянскай інспекцыі.

Пятрусь БРОЎКА

Я ТАЙНУ СЭРЦА АДКРЫВАЮ...

Пад ім салдат. Ён у спакоі,
Грамам даволі грукатаць.
А думы роём, думы роём,
І мне ніяк не разгадаць —

Чаму празвалі невядомым?
Да болю ты вядомы нам!
Ляжыць салдат. Цяпер ты дома,
Масква ж матуля ўсім сынам.

Адкуль ты б ні пайшоў змагацца
За нашы сёлы, гарады —
Мы ўсе твае бацькі і маці,
Твае і сёстры, і браты.

Дзе апрануў ты гімнасцёрку,
Дзе ты пакінуў цішыню,
І дзе на ўскраіне ці ўзгорку,
Ты бой прыняў упершыню —

Нам не знайсці пра гэта вестак,
Тваіх заслуг, як быў жывы,
Мо ваяваў яшчэ з-пад Брэста,
А можа, ты адсюль, з Масквы —

Мо з плошчы Краснае, з параду,
На фронт адразу адышоў...
Адстоішы зямлю і ўладу,
Да сцен Крамлёўскіх зноў
прышоў.

А ў строі ўдзячным і журботным
Праходзяць прад табой гады...
Ты наш навек, ты бессмяротны,
Ты ў сэрцы нашым назаўжды!

Даруй, рака!

Чыя бязглуздая рука
На твар твой
Розны бруд грабе...
Даруй, рака,
Даруй, рака,
Што не дагледзелі цябе.

Я крыўду чую,
Хай без слоў,
І адчуваю твой цяжар,
Што смеццем, брудам з берагоў,
Закрылі твой празрысты твар.

Хіба не ведала рука,
Што шкода робіцца табе?
Даруй, рака,
Даруй, рака,
Мы не дагледзелі цябе.

Але пазбавім ад пакут,
Зноў будзеш
З тварам маладым,
Прыберам смецце, розны хлуд,
Табе загінуць не дадзім!

На радасць людзям,
У вяках
Твой твар зайграе малады...
Даруй, рака,
Даруй, рака,
Цябе пазбавім ад бяды!

Курлы-курлы...

Як пазаве нябёсаў шыр —
«Курлы-курлы» —
Іх кліч адзін...
Хто ў журавоў за камандзір,
Хто так будзе востры клін?

Відаць, заслужаны.
З такіх,
Якому невядомы страх,
Ён і мацнейшы ад усіх,
І шмат разоў адолеў шлях.

А першаму —
За ўсім сачыць,
Мінаць віхуры й туманы...
«Курлы-курлы» — за ім гучыць,
Што задаволены яны.

Як кожны год вясна бывае,
Так жар ў маіх грудзях не гас,
Я тайну сэрца адкрываю,
Што захапляўся і не раз.

Хай асуджае нават кожны,
Што недарэчны ўчынак мой,
І ў позні час, сцвярджаю, можна
Залюбавацца так красой —

Што ты забудзеш, у якія
Гады бясконцыя глядзіш,
Бо ты нібы ў часы былыя
Ад звону сэрца задрыжыш!

Паехаць сэрца захацела,
Стрымаць яго не меў я сіл.
Прыехаў.
Снег
У хмарах белых,
Схаваўся горны небасхіл.

І мне Эльбрус не паказаўся,
Схаваўся ён нібы ў журбе,
Дзе ты, Кайсын?
Куды падаўся?
Эльбрус сумуе па табе.

Ты, можа, дзе адпачываеш,
Ці, можа, госціш у каго?..
Ды, дзе б ні быў ты,
Добра знаю —
Не забываеш пра яго.

З'яўляйся з любою гарою
На беларускую зямлю,
Дзе я,
Дароную табою
Між сосен бурку пасцялю.

І пагаворым самавіта,
Не пашкадуем
Цёплых слоў —
І пра тваіх братаў джыгітаў
І пра маіх палешукоў.

Ты кажаш,
Што я дужы, быццам...
Адкуль жа
Сіла мая ўся?

— Ад вод рачулкі
І крыніцы,
Ад зерняў жыта і аўса,
Ад бульбы, морквы і капусты,
Гароху, бобу, агуркоў,
Ну, а яшчэ —
Ад скваркі тлустай,
Ад розных ягад і грыбоў...
Ад груш і сліў, ад гарбузоў...

І не злічыць, чаго люблю!
За ўсё я дзякую зямлю!

Браты, таварышы!
Вітанне!
Я чую Вас, маіх сяброў,
І песень стэпавых гучанне
І горных рэк і ручаёў!

І што ў каго —
Ці стэп, ці горы,
Ды ў кожнага адменны край,
Вас чую я ў дзівосным хоры —
Расул, Кайсын, Давыд, Мустаі!

Я адчуваю
Ваша сонца
І пах хурмы і алычы,
І стаў стэпавіком і горцам
Я з вашай песняй ідучы.

І я сказаць
Не пабаюся,
У словах Вам няма цаны,
Што Вы для любай Беларусі
Таксама родныя сыны!

Няхай бы, як у майскім ранку

Жыццё!
Куды такое гожа,
Прыгожых нагадуеш нас,
Пасля з нас робіш непрыгожых
Ды адкідаеш і не ў час.

Дасі
Пажыць спакойна колькі,
Усё цудоўна, нават сны...
Пасля нашлеш хвароб і колькі, —
Ламоты крыжа і спіны.

А то
Пакрыўдзіш нас вачыма,
А то прымусіш закульгаць,
Усё злічыць і немагчыма,
Ах, лепш бы іх не ўспамінаць!

Няхай бы,
Як у майскім ранку,
Пажыў бы кожны, як юнец,
На адыход святлом маланкі
Бліснуў прыгожа і — канец!

Вясновае

Зямлю кранула ручаямі...
Скідай зімовы свой цяжар!
Устань,
абмытая дажджамі,
Устань,
абцёртая вятрамі,
Насустрэч сонцу,
твар у твар!

Штораз, падоўжанымі днямі,
Ты аднаўляй характар свой,
Буяй —
зялёнымі лістамі,
Буяй —
словак галасамі
Буяй —
вішнёваю красой!

Гудзі ж ты подыхам гарачым,
Ды гэтак колькі моцы ёсць,
Не чую
скаргаў, стогнаў, плачу,
Нідзе, нідзе
старых не бачу,
Усюды — ззяе маладосць!

Ужо вясна павольна крочыць...
Іду насустрэч я вясне —
І неба раскрывае вочы,
Абдаўшы промнямі мяне.

У птушак галасней размовы,
Адталі рэчак берагі,
І скрозь па ўзгорках і дубровах,
Нібы шавелюцца снягі.

І хоць па дуплах і па норах
Усіх яшчэ не разбудзіць,
Ды ўжо даверліва ў прасторы
Пралеска сіняя глядзіць!

Ля невядомага салдата

Перад Крамлёўскаю сцяною,
Ці то зімой, ці летнім днём,
Хаджу з задумнай галавою
Перад нягаснучым агнём.

СВЕЖЫЯ, як кажуць, «росныя» словы знаходзяць паэты, каб як ямчэй назваць новыя зборнікі. Гэта стала нават модай. Але, на жаль, назвы гэтыя не заўсёды суадносяцца са зместам кнігі, яе накіраванасцю і нярэдка выглядаюць чымсьці знешнім, вонкавым, наўмысна «прыклееным», — абы здзівіць і заінтрыгаваць чытача.

Хораша — «Радовішча!» — і, я сказаў бы, вельмі адказна назваў сваю новую кнігу М. Аўрамчык. І гэта якраз той выпадак, калі назва знаходзіцца ў цеснай, хаця і неадназначнай, сувязі са зместам зборніка, яго ідэяй.

Што неадназначнай — гэта добра. Радовішча ў кнізе М. Аўрамчыка выступае як вобраз полівалентны, шматгранны.

Паэт адчувае сваю роднасць з Бабруйшчынай (верш «Мая Бабруйшчына зялёная...»), дзе ён нарадзіўся, з вёскай Леснікі («Недалёка ад горада Ліды...») — адной з беларускіх Лідзін, якая ў часе вайны была спалена фашыстамі, з дарагімі імёнамі Івана Дамінікавіча, Канстанціна Міхайлавіча і іх блізкіх, што засталіся для яго «на векі вечныя» жывымі. Трывалае душэўнае павязь звязала паэта з гераічным Краснадонам, яе ён асабліва шчыльна адчуў на сустрэчы з мацяркамі краснадонцаў, з маці Алега Кашавога Аленай Мікалаеўнай... Часцінку свайго сэрца пакінуў паэт і на зямлі Комі, якой прысвяціў некалькі вершаў:

Я рад,
што пад тваёй паўночнай зорнай,
хоць і спяшаючыся,
на хаду,
наля сяла Куратава,
за ўзгоркам
з крыніцы піў
сцюдзёную ваду.

(Сяло Куратава — радзіма заснавальніка комі літаратуры Івана Куратава). Сказана гэта і ў прамым, і ў фігуральным, вобразным сэнсе. Радовішча, роднасць — як яны асэнсоўваюцца ў М. Аўрамчыка — уключаюць значную шматграннасць жыццёвых, духоўных сувязей, што лучаць паэта з радзімай, вялікім светам гістарычнага быцця савецкага чалавека, светам яго працы з яе паэзіяй і прыгажосцю.

«Радовішча» — не зборнік выбранага (хоць ён і адкрываецца крыху «аўтабілейным» вершам), а чарговая кніга паэта, у якой сабраны жыццёвыя ўражанні і паэтычныя роздум некалькіх год (працуе М. Аўрамчык не спяшаючыся).

Хочацца адзначыць, што яна населена добрымі, чалавечымі людзьмі, якім паэт аддае сваю любоў і сімпатыю, славіць іх працавітасць, сумленнасць і сціпласць. Многія з яго герояў людзі рэальныя, знаёмыя і сябры паэта. Васіль Быкаў і Аляксей Коршак, Сяргей Круцілін і Герой Сацыялістычнай Працы В. М. Хурсан, Уладзімір Цендракоў і Іван Мележ, шэраг іншых вядомых і малавядомых

канкрэтных людзей — пра іх паэт расказвае ў вершах, успамінае гарады, вёскі, дзе яму даводзілася быць. Непрыдуманя героі і абставіны, канкрэтнасць дзеяння — істотная стыльвая рыса паэзіі М. Аўрамчыка, звязана пэўным чынам з «дакументальнасцю» (калі можна гаварыць пра дакументальнасць паэзіі), нават лірычнай «нарысавасцю».

Паэзія М. Аўрамчыка жыве прагай новага, прагай жыццёвых адкрыццяў — вялікіх і малых. Ён — паэт-вандрунік. У кнізе шмат дарожных вершаў і матываў.

«Перада мной, зямля народа комі...», «У кавальскім цэху Гомсельмаша...», «З

жывы, амацыянальны вобраз чалавечай бяды, гора.

Гэтыя свесцелкі — гліняныя салаўі — калі-небудзь у іншы, мірны час прынеслі б усмешку, радасць, а цяпер яны — непатрэбныя, недарэчныя — толькі падкрэсліваюць драматызм абставін.

У «Курскім салаўі» пазнаецца М. Аўрамчык — аўтар «Галубоў», «Беларускай сасы», «Сустрэчы былых канагонаў» і іншых лепшых сваіх вершаў. Тыповае, агульнае ў ім арганічна паяднана асабістым, асабістым, непаўторным. Гэтыя два пачаткі жывяць мастацкую твор-

нікам», каб не той цікавы характар, выяўлены ў вершах, абагульнены чалавечы тып, які надае ім пэўнае ўнутранае адзінства, адчуванне агульнага «радовішча», насычае іх духоўна.

У зборніку шмат вершаў, дзе характар праяўляецца цікава, паўнакроўна і ярка, дзе ёсць сапраўдная срасць, значнае мастацкае абагульненне, насычанае вопытам перажытага.

Не ведаць бы, як юнаком
Глядзець на Еўропу бялоча
Праз краты вагонны аном,
Праз дрот заржавелы налочки.

Нібы на паверхню зямлі,
Як лагерныя блокі квадраты,
Не мерыдыны ляглі
І не паралелі,
а краты.
Здавалася мне,
што пад плач,
Пад віснат і энкі народу,
Планету заблі, як мяч,
У сетку з налючага дроту.

Вось яно, звярынае аблічча германскага фашызму (але хіба не падобны ён да сучаснага, чылійскага?), з якім юнак Мікола Аўрамчык сутыкнуўся твар у твар у вайну.

У кнізе ёсць вершы «стрыжнявыя», у якіх «напрамую» выказваецца крэда аўтара: «Таварыш маёр запасу...» (прысвечаны Васілю Быкаву), «Ліст Яліцкаму гарвыканком», «Як у надвор'е — неба яснасць...» і інш. У вершы «Калі памру, не плачце...» паэт гаворыць:

Шнадуўце ў маёй долі
Аду з найбольшых бед:
Пра сябраў, што ў няволі
На той траплялі свет,
Я расказаць мог болей
І расказаць як след.

Значная, глыбока гуманістычная думка закладзена ў гэтых радках. Яна сведчыць, што паэт мысліць па-грамадзянска, што яго мастацтва арыгінальнае, своеасаблівае, што хвалюе яго сучаснасць.

Добра, з публіцыстычнай заостранасцю сказаў паэт пра сваё — рознабаковае — разуменне сучаснасці:

Што для мяне сучаснасць значыць?
Усё,
што паўстае ўваччу,
што давалася мне пачыць,
што перажыў
і што адчуў.

У ёй — нязвычайнасць і прывабнасць,
У ёй — мінулага сляды...
І грандыёзнасць,
І маштабнасць,
І дзёрзкі выклік малады.

Пустыні скаронныя прасторы,
Скарыны помнікі на зямлі,
І вышкі нафтавыя ў моры,
І ў зорным небе караблі...

Хораша сказана і вельмі правільна! Лепшыя вершы паэта ўзбагачаюць і асвятляюць наша паучыццё сучаснасці, перадаюць паэзію штодзённага жыцця.

М. Аўрамчык — паэт неспакойнага сэрца. Яго зорка, можа, не з самых яркіх на паэтычным небасхіле, але яна свеціць сваім, непадманым святлом.

Уладзімір ГНІЛАМЕДАЎ.

У ПОШУКАХ ДУШЭЎНЫХ ПАКЛАДАЎ

акон самалёта...», «У калгасе «Шчара» на канцэрце-лекцыі...», «А помніш ты, як на Палесці...», «Калі мы выступалі на Таймыры...», «Дзякуй табе, Пяцігорск...» — я вылісаў толькі некаторыя пачатковыя радкі з асобных вершаў, каб даць уяўленне пра шырыню яго паэтычнай «геаграфіі». «Гэта, — гаворыцца ў анатацыі да зборніка, — дзённік сустрэч і развітанняў, у якім адчуваецца дарога, дарога ў простым і пераносным сэнсе слова». Што і казаць, паэту шмат давалася пахадзіць і паездзіць па беламу свету, рознага ўбачыць. І гэта, вядома, добра.

Яго вершы, паводле жанравых асаблівасцей, — замалеўкі, жыццёвыя назіранні, успаміны, публіцыстычныя звароты, пераказ бачанага, у якіх адбіліся непаўторныя прыкметы часу, дэталі і падрабязнасці. Скажам адразу: пры ўсёй паэтычнай значнасці гэтых падрабязнасцей найбольшая ўдача чакае паэта там, дзе ён дасягае пэўнага абагульнення (пры захаванні асабістага ракурсу бачання рэчаіснасці ў жывым багаці і падрабязнасцей).

Вось, як, напрыклад, у вершы «Курскі салавей» — пра сінога дзядулю, эвакуіраванага ў час вайны з Курска, які «на бедным рынку арзінбургскім» намагаўся збыць (неяк жа трэба было жыць) самаробныя цацкі — гліняныя салаўі.

Але каму з нас, хто пакінуў
Бацькоўскае сваё краі,
Былі патрэбны з гліны
Яго пустыя салаўі?

Верш уяўляе трагедыю вайны. З яго лакалічных радкоў выразна паўстае ўра-

часць. Твор прайграе, калі які-небудзь з іх паслаблены.

У вершы «Знаёмства», прысвечаным канкрэтнаму чалавеку — Герою Сацыялістычнай Працы В. М. Хурсану, аўтару якраз не хапае непаўторнасці, свежасці індывідуальнага бачання. Партрэт перадавіка ў ім крыху, на маю думку, схематызаваны, хоць ён і даводзіцца аўтару земляком: «Прывіта мяне сваёй рукою паціснуць дужую руку не толькі кавалер-герою, але яшчэ і земляку». А чатырох-радковаю «У калгасе «Шчара», па-майстэрску агучанаму, наадварот, нестасе абагульнення, «узвядзення ў ступень». Зрэшты, на асаблівую абагульненасць яго і не прэтэндуе, але ж да агульназначнасці, агульнацікаваасці павінна так ці інакш імкнуцца кожнае лірычнае перажыванне!

М. Аўрамчык — лірык. Ён піша якраз «перажываннямі». Вобраз — перажыванне — у яго галоўны сродак паэтычнага ўзнаўлення жыцця і раскрыцця характара героя. Характар у лірыцы — з'ява, як вядома, першаступеннай важнасці. Без абагульнення ён немагчымы. Гэта надзвычай важны ўзровень, на якім адбываецца так неабходнае ў паэзіі ўзаемаўзбагачэнне агульнага і адзінкавага.

Трэба сказаць, што зборнік пры ўсіх сваіх удачах і стыльвай разнастайнасці так і заставаўся б — паводле сваёй паэтыкі — кнігай дарожных вершаваных нарысаў, занатовак — даволі свежых, што само па сабе добра, а сам М. Аўрамчык — толькі «паэтам-вандру-

АДЗІНКА' ВЫМЯРЭННЯ—АСОБА

Жыццё па Дастаеўскаму мае адзінае сапраўднае вымярэнне — асобу. Менавіта гэтай кардынальнай праблеме творчасці геніяльнага мастака і прысвечана кніга А. Станюты «Спасціжэнне чалавека».

Праца, безумоўна, удалая. Навуковая доказнасць у ёй спалучаецца з яснасцю стылю і публіцыстычнасцю. Моцны бой кнігі яшчэ і ў тым, што даследчык пазбягае

А. Станюта. Спасціжэнне чалавека. (Творчасць Дастаеўскага 1840 — 1860 гг.). На рускай мове. Мінск, выдавецтва БДУ імя У. І. Леніна, 1976.

нампіятыўнасці. Калі і спасылаецца на чужое, то з цвёрда акрэсленай уласнай пазіцыяй. Не сакрыт, што яшчэ не ўсе прыкметы да выразу, дакладнай, вобраза «мой Пушкін... мой Утмен...» Што ж, шок у разумнай дозе лечыць.

Для Дастаеўскага чалавек — заўсёды загадка. Значыць, прадугледзець, тым больш запланаваць яго духоўныя зрухі, немагчыма. Таму Дастаеўскі і ставіўся так падазрона да любой ідэалогіі: «Здаецца, ужо поўнасю гарантуюць чалавеку, абцяжаюць накарміць... і за гэта патрабуюць... кропельку яго асабістай свабоды ў імя агульнага...»

Не, не хоча жыць чалавек і па такіх разліках».

Даследчык не абыходзіць падобных гарачых мясцін, не рэтушуе факты, дае ім правільную гуманістычную ацэнку.

Хочацца спыніцца і на спрэчных палажэннях кнігі. Так, аўтар піша: «Дастаеўскі заклікае да хрыстовай маралі таму, што яшчэ не можа прывесці слэ і сваіх герояў і да назаў неабходнасці маральнага ідэалу розумам, «па навуцы». Гучыць крыху катэгарычна і, бадай, перапанануа. Справа ў тым, што прыкладная навука сама па сабе не нясе ў сабе ні адмоўнага, ні дадатнага маральнага значэння. Усё

залежыць ад духоўнай сталасці грамадства. І ад таго, у чые руні навука пападае.

Далей: «Хрыста ён успрымаў як бога-чалавека. Што было ўласціва ў той ці іншай ступені светапогляду і творчасці многіх сучасных яму мастакоў. Дастаткова ўспомніць Льва Талстога, жывапісцаў Крамскога, Ге. У звароце да вобраза Хрыста гэтых жывапісцаў ёсць нешта падобнае з той цягай да адлюстравання прыгажосці, лкая адчуваецца ў майстравым рускага пейзажу мінулага стагоддзя — Саўрасава, Левітана, Паленава, Куінды, Васільева.

Быццам... (пропускі мае. — В. Д.) азэрэнне водзіць іх пэндзлем... Тады апяванне гармоніі... у прыродзе застаецца ледзь не апошняй верай для мастака».

Што датычыць мастакоў, якія ў смутны час замкнуліся ў прыродзе, то тут цяжка пагадзіцца. Па-першае, нельга забываць аб законах развіцця пейзажу як жанру. Ён даволі малады, сфарміраваўся не раней XVIII стагоддзя. Пейзаж для таго часу быў і пэўным выклікам закарэняламу акадэмічнаму жывапісу з яго абавязковым апяваннем мадон і фрын, што на рускай глебе выглядала асабліва смешным. Выпад аўтара нагадвае хутчэй экстрапаляцыю сучасных абставін (стрысы, некамуніна б е л ь-

насць...), чым тагачасную гістарычную праўду.

Такіх неадназначнасцей не шмат, ды і ляжачыя яны ў баку ад асноўнай ідэі. Асабліва ж удаліся А. Станюта раздзелы, адведзеныя паглыбленаму літаратурна-філасофскаму аналізу персанажаў Дастаеўскага, у прыватнасці, Мышкіна, Раскольнікава. Назіранні, заўвагі ўраджаюць свежасцю і арыгінальнасцю, рэльефна адчуваецца індывідуальнасць даследчыка. Што датычыць актуальнасці кнігі, то тут дзюх думак быць не можа: значэнне Дастаеўскага, асабліва яго канцэпцыі Чалавека, у сучаснай ідэалагічнай барацьбе не падлягае сумненню.

Вячаслаў ДАШКЕВІЧ.

Давыд
КУГУЛЬЦИНАУ,

ЦЯБЕ КІПУЧЫ
КЛІЧА СВЕТА...

Свой творчы шлях народны паэт Калмыкі Давыд Кугульцінаў пачаў да Вялікай Айчыннай вайны. Першы яго зборнік «Вершы юнацтва» выйшаў у 1940 годзе.
Д. Кугульцінаў плёна працу ў савецкай літаратуры. У перакладзе на рускую мову ён выдаў кнігі паэзіі і прозы «Я твой равеснік», «Далёкія сігналы», «Бунт розуму», «Спаголенне смагі», «Песня цудоўнай птушкі», «Залатое сэрца».
У 1975 годзе выдавецтва «Мастацкая літаратура» выпусціла зборнік лірыкі Д. Кугульцінава «Святло жанчыны» ў перакладзе Алеся Звонака.
Паэтычная кніга гэтага вядомага паэта «Покліч красавіка» адзначана ў мінулым годзе Дзяржаўнай прэміяй СССР. Прапануем увазе чытачоў некалькі вершаў з гэтай кнігі.

ПАЛЫН

Калі ў глыбокім роздуме, адзін,
Яго партрэт я моўчкі сузіраю,
Відаць мне ясна, як Рака Часін
Каскадам пенным высака ўзлятае,
То пераможна гойсае між скал,
То з плачам прагне разарваць граніцы...
А ён! Ён гэту мудрасць адшукаў,
Сабраў, як скарб, не страціўшы й
драбніцы.

Усе здабыткі розуму ён змог,
Спасцігнуўшы, злучыць трывала ў звонні.
Так Ленін, мудры, як само жыццё,
Стварыў сваё вялікае вучэнне,
Што ў будучыню вынайшла шляхі,
Прасцершы іх, як сонечныя ніці...

Скажыце, ёсць у прошласці такі,
Хто б быў яму раўнёю? Назавіце!

Які б стары ні быў узрост зямлі,
І колькі б не мінула пакаленняў,
Між геніяў, што на зямлі жылі,
Не бачылі яшчэ такіх, як
Ленін!

Ветрык жавы фіранкай пашастаў,
Пагуляў, жартаўнік, ды прапаў!
Хараства ўсё ж пакінуў мне частку:
Бляск суквеццяў, што мёдам прапах,
Граі птушыны ды пошум вяршані,
Ды баранчыкаў-хмарак ганню...
Нібы хтосьці ускінуў на шалі
Злітак сонца пачатаму дню.
Новы дзень. Зноў ты разам са мною!
Зноў блакіту нясеш глыбіню,
Зноў змываеш вадой ледзяную
З веек рэзкіх салодкага сну.
Што з табою з'явілася разам?
Толькі сонца? А можа, і цені?
Ты якой навіною ўразіў?
Я люблю цябе, новы мой дзень!
Сустрэкаў я цябе, сцяўшы гора,
Абмінаючы бездна сваю...
Чым жа, чым ты сягоння адорыў
Прагавітую памяць маю?

Чым больш штодня сталееш ты,
Тым больш становіцца жаданым
Табе жыццё, свет пекнаты
Ва ўсёй шматколёрнасці граней.

Цябе кіпучы кліча свет
У рух імкненняў рызыкаўны,
Узросту ён не ставіць вех,
Узрост любы яму каштоўны.

Праз вір жыцця плывеш між крыг,
Ці па зямлі ідзеш-брыдзеш ты,
Будзь ты хлапчук ці будзь стары —
Да мэты ўсе імкнуцца зрэшты!

Задуманае здэйсніў ты.
Але заняты тым нядоўга.
Ужо вядзе на ўздым круты
І мэта новая й дарога!

За ёю ж новая прымчыць,
У сэрцы іскры зноў распаліць...
Агнёў высокіх не злічыць:
Як маякі над светам сталі.

Няма ў жыцці гранічных мэт,
Як і апошняга жадання,
Знікае ж толькі ў час сканання
Бліжэйшай мэты зыркні след.

Калі, як срэбныя манеты,
Праменне сыпаў красавік,
У стэпе я збіраў букеты —
Да кветак змалку я прывык,

Яны ўсім выглядам сваім
Пялёстак сініх і пунсоўных

Так вабілі, што я зусім
Не заўважаў цвет палыновы.

У спёку перайшла цяплынь,
Сышлі ў далёкія старонкі

Цюльпаны, казьяльцы, рамонкі,
Застаўся ж горкі той палын.

Ён да зямлі сваёй прыкуты,
У пекле спёкі не зачах,

Струменіць свой гаркавы пах,
І дзеліць з намі ўсе пакуты,
І мне здалёк рукой сваёй
Без крыўды ветліва махае,
Забывшы, як былой вясной,
Красой спакушаны чужой,
Яго зусім не заўважаў я.

Калісьці, бывала, кранеш ты дамбру
Рукою пывучай, рукой сваёй белай,
Адразу ж дамбра адгукалася, пела
І сыпала град весялосці наўкруг.

І з месца ўздымала пад небам вясны
Магутных хлапцоў, да забавы вхочых,
З прыскокам кідаліся ў танец яны,
Палалі агнём сакаліныя вочы.

І кожны імкнуўся да той, да адной,
Чый позірк прывабліваў і зачароўваў,
Абцасамі біў ён па глебе сухой,
Каб быць да спадобы красе
чарнабровай!

І плечы чароўных калмыцкіх красунь
Хлапцоў закраналі, як вецер у буру,
Бліскучыя боты ў тым руху угрунь.
Згіналіся ў танцы слаўным
«мальджурат»

Але не за імі сачыў я ў той час —
За белай рукой, за красою нязвычайнай.
Баяўся прысуд свой сустрэць у вачах
Такіх прамяністых, такіх таямнічых...

...Дзе радасць, дзе горыч далёкай пары!
Ці раз аб нязбытным я марыў, бывала...
А зараз мінулым наступнае стала,
І ў сэрцы гудзе, нібы водгук дамбры.

Пераклаў Алеся ЗВОНАКА.

Н ОВУЮ КНИГУ Аркадзя Кандрусевіча «Кругі на Белай паліне» я чытаў нібыта похапкам. Аднак, калі была перагорнута апошняя старонка, я не стрымаўся, зноў вярнуўся, каб яшчэ раз прайсціся пучывінамі герояў і з прыемнасцю для сябе зазначыць, што проза А. Кандрусевіча і вымагае менавіта такога прачытання — удумлівага, нетаропкага.

Мощна адчувальны ў ёй і лірычны пачатак, шмат эмацыянальнасці, роздуму, той асаблівай настраёнасці чалавечай душы, калі ў думках на нейкі момант хочацца адзіцца ад звыклых, будзённых турбот і клопатаў, паглыбіцца ў сябе.

Усё гэта было і ў першай кнізе пісьменніка «Чарпан Вялікай Мядзведзіцы», якая выйшла ў 1969 годзе ў выдавецтве «Беларусь» і была станоўча ацэнена крытыкай (рэцэнзіі Д. Гальмакова ў «Малодасці», М. Тычыны ў «Ліме» і іншыя). Прыемна, што ў новых творах яго знайшло свой арганічны працяг. А. Кандрусевіч па-ранейшаму прыглядаецца да штодзённага побыту чалавека. Ён, бадай, не адкрывае чагосьці новага, раней невядомага нам. Але гэтае знаёмае, у нечым асэнсаванае папярэднікамі, становіцца для нас першародным, бо пра яго не проста раскажваецца, яно ўнутрана перажыта лірычным героем аўтара, яно вынашана ў ягонай душы.

Таму так шчыра ўражвае замалёўка «Скарб сярэбраны», якой адкрываецца зборнік. У ёй вяртанне ў маленства, імкненне асэнсаваць тое, што перажыта ўжо і жаданне глянуць ў заўтра. Разам з аўтарам задумваешся над хуткалінасцю жыцця: «...вясна — гэта дзяцінства, лета — юнацтва, восень — сталасць, а зіма, выходзіць, і ёсць вышыня той муд-

ўчынкі, з'яўляецца прырода. Письменник прыглядаецца да персанажаў і разам з тым прыслухоўваецца да самога сябе. У апавяданні «Дзедава крыга» ўзнікаюцца пытанні ўзаемаадносін чалавека і прыроды, захавання яе рэсурсаў.

Герой твора, стары дзед, якога ўсе на вёсцы завуць «Анісімам Знаццаетам», любіць паразважаць пра тое, што «рыба ўшчэнт перавялася». Разам з тым ён у жыцці робіць нібыта інакш: «Бра-ка-неры... Скажы ты, якое слова прыдумалі, га? А дзе б то відно было, каб знацца ега, госць у хаце, а і плюгавага вакунька на скавародку не ўскінуць? Ці ж Гнездзішча — Каракумы які?».

Усё куды складней. І трэба зразу мець старога Анісіма, чалавека, які так і «не выйшаў з прыроды». Кожны раз ён закідвае сваю крыгу ў ваду, заракаецца болей не рыбаліць. Назаўтра ж зноў вяртаецца, каб выцягнуць крыгу. А. Кандрусевіч вельмі тонка паказаў душэўны стан чалавека, які па-свойму звязан з прыродай.

А колькі чалавечай дабрывы і ў той жа час унутранага драматызму ў абразку «Горкія грушы»? Раскажвае аўтар пра Сцёпку, якога хлапчукі клічуць «канатопкай», «Сцепандзеём», а ён жа ўжо чалавек сталага веку: «...Ідзе па сялу Сцёпка. Яму б звацца цяпер Сцяпанам Пятровічам! Яму б стаяць сёння на капітанскім мосціку бела-белага карабля, бо любіў у дзяцінстве і раку. І ветразі! Або быць яму, Сцяпану Пятровічу, адменным спеваком — ён жа так умеў перай-

ДОБРЫ СВЕТА
ДОБРЫХ ЛЮДЗЕЙ

расці, да якой дабіраецца чалавек праз усё сваё жыццё. Позняя мудрасць, бо за ёю канчаюцца твае і пачынаюцца ўжо чыесці іншыя кругі».

Кругі быцця... Абароты іх то паскараюцца, то запавольваюцца — глядзячы як жыве чалавек, якая мара ў яго. Мара тая часам толькі запальваецца на даліглядзе ледзь прыкметнай знічкай — а ўжо хочацца стаць нейкім іншым, лепшым. Чалавек пачынае жыць не толькі, нават не столькі для сябе, колькі для таго другога, хто, магчыма, хутка для яго стане бліжнім, адзіным на зямлі.

Менавіта на такія думкі наводзіць невялікая апавесць «Кругі на Белай паліне», у якой раскажваецца гісторыя праслая, як само жыццё, і ў той жа час не менш складаная за яго. Анатоль Забайловіч, студэнт, кахае настаўніцу Еву Піліпаўну. Аднак атрымалася так, што тая разышлася з ім, пакахаўшы іншага — матроса Косціка Шурмеля. Хутка гуляць вяселле, і Косцік хоча нагульваць рыбы. І вось трагедыя — загінулі тры хлопцаў, сярод іх і Косцік, з якім дзень назад пасварыўся Анатоль. З-за яго, Евы Піліпаўны... На могільках цікаўныя жанчыны перашэптваюцца між сабой: «От свет пайшоў, тачка! Ці ж не бачыла — і замужам настаўніца шчэ не была, а як зяюля, рабенькая. На дзця, тачка, знакі... Ну, скажы ты, хто яе цяперака такую возьме?».

Побач радкі, — што ўжо заклікаюць нас, чытачоў, да роздуму над тым, што ж павінна быць далей: «Анатоль спакойна, хадою сталага мужчыны (выдзелена мною. — А. М.) ішоў па дарозе, узіраўся ў слыды і сярод мноства іншых пазнаваў Евы Піліпаўны — роўныя, невялічкія, балючыя...» Спяшацца з вывадамі няварта, але па ўсім відаць, што Анатоль даруе здраду. Праўда, думаецца, тут пісьменнік крыху прамалінейна вырашае праблему традыцыйнага любоўнага «трохкутніка». Каханне ёсць каханне і перажывае (Ева ж Піліпаўна разышлася з Анатолем толькі таму, што ўбачыла яго з іншай настаўніцай) так проста не забываецца. Таму, мабыць, і маральны выбар у Анатоля хуткім быць не можа...

Па-ранейшаму ў творах А. Кандрусевіча важным эмацыянальным фонам, на якім героі ўзважаюць свае

маць салаўіны пошчакі!..А замест гэтага — толькі мітуслівы позірк Сцёпкавых вачэй, толькі шэрая світка на яго плячах, босыя ногі і сыпучы пясок пад імі».

Мы вяртаемся ў пасляваеннае маленства Сцёпкі, што рос без бацькоў, з болей чытаем, як жорстка пакараў яго за сарванныя грушы сусед, былы палцай Цодзік.

На жаль, некаторыя творы зборніка ўспрымаюцца толькі як своеасаблівыя накіды да печага больш значнага, важнага. Усплёскі душы лірычнага героя яшчэ не прыводзяць да выўлення ягонага характару. Герой гэты ў А. Кандрусевіча часам прамерна экспрэсіўны, адчуванне характэрна прыроды для яго становіцца ледзь не самамэтай. Ён бачыць яе, разумее, але не ўмее сваімі ўражаннямі падзяліцца з іншымі («На зялёным праспекце вясны»).

Магчыма, калі б замалёўка «...І ластаўні ў тваім акне» стаяла асобна, не ў кантэксце іншых твораў, яна прывабліла б сваёй светласцю, пранікнёным лірызмам. Герой яе Ілья Ігнавіч хварэе, прыкаваны да ложка. Але слухае чалавек спеў птушак за акном, і зноў добры настрой вяртаецца да яго. Аднак жа нешта падобнае бачыцца і ў апавяданнях «Калі зацвітае чаромха...», «Пад рэактыўным гулам». Хоць творы гэтыя сюжэтна-самастойныя, нават часам раз'яднаныя, у іх, як і ў названай замалёўцы, уздзеянне прыроды на чалавека — як каталізатара маральнага, духоўнага ачышчэння асобы — паказана вельмі прамалінейна, ледзь не «ў лоб». Вось і атрымліваецца: тое, што ўразіла аднойчы як мастацкае адкрыццё, у далейшым робіцца звыклым, прыземным, будзённым.

Добра, што пісьменнік акрэсліў кола тэм, праблем, якія хваляюць, непакояць яго. Аднак, перачытваючы творы, у тым ліку і з першага зборніка, заўважаеш пэўную аднастайнасць тэматыкі, нейкую звужанасць у поглядзе аўтара на жыццё. Паэзія — гэта, безумоўна, добра. Але ж ёсць яшчэ і проза будзёнасці, часта аголеная ў сваім рацыяналізме, жорсткая і бесчалавечная (успомнім абразок «Горкія грушы»). Не абыходзіць яе, а выкрываць — па-грамадзянску адкрыта, прынціпова, бескампрамісна — вось чаго кахаеш ад пісьменніка.

Алеся МАРЦНОВІЧ.

А. Кандрусевіч. Кругі на Белай паліне. Апавяданні і апавесці. Мінск, «Мастацкая літаратура», 1977.

ЖУРНАЛІСТ:

— Днямі ў прыгарадным аўтобусе я стаў сведкам сустрэчы даўніх дружбакоў. Пэўна, яны доўга не бачыліся. Як гэта бывае звычайна, пачалі гаворку пра жыццё-быццё. Адзін з іх пры гэтым неяк знійкавеў, паскардзіўся сябру:

— Сын, Лёнька, вучыўся ў інстытуце, здаў першую сесію і раптам заявіў, што памыліўся ў выбары прафесіі, кінуў інстытут, пайшоў у армію, а вярнуўся — уладкаваўся на трактарны завод...

— Ну, ён, мабыць, ведае, што яму трэба, неяк жа плануе сваё жыццё, — заўважыў прыяцель.

— Каб жа! — у роспачы сказаў другі. — Кажы, напрацюю, а там будзе відаць. А што ён там убачыць?

Я ўспомніў гэты дарожны эпізод таму, што яшчэ німагла ёсць бацькоў, якіх прыводзіць у збынтэжанаць і роспач рашэнне іх дзіцяці пайсці на завод. Іншая маці ледзь не плача: «Хлопчык такі таленавіты, і вось табе — на! Што з яго там выйдзе, на тым заводзе?»

Ці не змаглі б вы, Пётр Іванавіч, адказаць на такое пытанне.

П. І. БАЙКОЎ:

— Я не прарок, каб прадбачыць лёс канкрэтнага юнака ці дзяўчыны. Але калі б ведаць пра маладога чалавека ўсё, ці амаль усё, — скажам, яго здольнасці, блізкія і далёкія мары, працаздольнасць і іншае, — то з нейкай верагоднасцю можна было б гаварыць пра

Такія спецыялісты хутка з'явіцца ў аддзелах кадраў усіх прадпрыемстваў.

Ну, а пакуль справа адбору альбо выбару яшчэ не пастаўлена на навуковую аснову, аб будучыні маладых працаўнікоў можна гаварыць толькі з пункту гледжання тых магчымасцей, якія адкрывае перад імі прадпрыемства.

Магчымасці ж гэтыя самыя шырокія. Яны дазваляюць любому чалавеку праявіць сябе ўсебакова.

Па-першае, малады чалавек мае магчымасць атрымаць любую рабочую прафесію, авалодаць ёю дасканалы і займацца справай, якая будзе адпавядаць запатрабаванням яго розуму і сэрца і, канечне ж, забяспечваць яго матэрыяльны дастатак.

Спытайце, напрыклад, ці памяняе на нейкую іншую сваю прафесію наш славуці слесар-інструментальшчык Яўген Іванавіч Клімчанка? Ён заваяваў выключны аўтарытэт у калектыве сваёй найвышэйшай кваліфікацыяй, сапраўды камуністычнымі адносінамі да працы. Яму прысвоена званне Героя Сацыялістычнай Працы, на XXV з'ездзе КПСС Яўгена Іванавіча выбралі членам Цэнтральнага Камітэта нашай партыі. Канечне, не памяняе!

Я назваў Яўгена Іванавіча першым таму, што ў яго лёсе найбольш яскрава рэалізаваліся магчымасці, якія дае рабочаму чалавеку наш працоўны калектыў. А можна было б называць любога з пяці нашых Герояў Сацыялістычнай Працы, імёны якіх добра вядомыя ў рэспубліцы. Любога з лаўрэатаў Дзяржаўных прэмій СССР і БССР. Хто не пазаіздросціць, скажам, лёсу нашага кавалера Івана Рыгоравіча Тузіна, якому ў гэтым годзе прысуджана Дзяржаўная прэмія рэспублікі? Работа прыносіць яму глы-

равання. Дарэчы, нам заўсёды патрэбны добрыя камандзіры вытворчасці. Таму ў нас пастаянна дзейнічае школа майстроў, якую скончылі сотні рабочых. Першапачатковую рабочую загартоўку прайшлі многія кіраўнікі змен, участкаў, цэхаў. Напрыклад, начальнік мадэльнага цэха Леанід Данілавіч Жукаў у свой час быў выдатным токар-універсалам. Памочнікам майстра быў і галоўны інжынер трактарнага завода Іван Іванавіч Дземчанка.

Гэты спіс можна было б працягваць, але і так відавочна: той, хто пераступіў парог за-

Адлегласць ад выпускніка Беларускага інстытута механізацыі і электрыфікацыі сельскай гаспадаркі да генеральнага канструктара ён прайшоў за 10 год. Згадзіцеся, гэта зусім нядрэнна, калі ўлічыць, што сваё саракагоддзе Іван Паўлавіч яшчэ толькі будзе адзначаць.

Карацей кажучы, калі б у мяне спытаў малады інжынер, ці можна яму разлічваць на пасаду дырэктара або галоўнага спецыяліста трактарнага завода, пачальніка цэха, аддзела, я б адказаў: усё залежыць ад цябе. І дадаў бы яшчэ: прымаўка адносна занятасці ўсіх леп-

ясна: у маладога чалавека, які вырашыў звязаць свой лёс з трактарным заводам, ёсць усё магчымасці для творчага і службовага росту.

ЖУРНАЛІСТ:

— А што вы можаце сказаць у сувязі з тым, што сын майго спадарожніка па аўтобусу да гэтага часу не вырашыў, кім ён хоча быць, хаця і працуе ўжо амаль паўгода на заводзе? Якая, на ваш погляд, верагоднасць таго, што хлопчэн знойдзе справу на сэрцу, тую, якая стане для яго галоўнай на доўгі час, а то і на ўсё жыццё?

ЯК СТАЦЬ ДЫРЭКТАРАМ,

АБО

ПРЫСТУПКІ СЛУЖБОВАЙ КАР'ЕРЫ

Дыялог журналіста Віктара ШАНЬКОВА з генеральным дырэктарам Мінскага трактарабудуйнічага вытворчага аб'яднання «Мінскі трактарны завод імя У. І. Леніна» Пятром Іванавічам БАЙКОВЫМ.

водскай прахадной, мае вялікія магчымасці не проста ўладкавацца, а праявіць і сввердзіць сябе ў жыцці. І ў гэтых адносінах Мінскі трактарны завод не з'яўляецца выключэннем. Гісторыя нашай Савецкай дзяржавы дае шмат прыкладаў таго, як выдатныя арганізатары прамысловасці, вядомыя дзеячы культуры, пісьменнікі пачыналі свой жыццёвы шлях ля станка і варштата.

ЖУРНАЛІСТ:

— Пытанні прафесіянальнага

шых месц не адпавядае сапраўднасці. Я-не магу ўспомніць нейкі час за ўсе трыццаць гадоў, калі б усё пасады ў нас былі занятыя. Наадварот, мы заўжды адчувалі дэфіцыт спецыялістаў. І таму мы клапацімся аб стварэнні і выхаванні рэзерву, прыглядаемся да кожнага маладога інжынера з першага дня яго працы на заводзе.

Канечне, выпускніку інстытута цяжка адразу праявіць сябе. Ды і наогул яму нялёгка адразу пасля студэнцкай аўдыторыі на прадпрыемстве, дзе трэба не проста глыбокія тэхнічныя веды, а ўменне ўносіць канкрэтны ўклад у справу. Для гэтага падрыхтоўкі ў ВНУ часта недастаткова, бо яшчэ існуе разрыв практыкі навучання ў вышэйшай школе з практыкай будучай работы на прадпрыемстве. Канечне, з цягам часу чалавек навучыцца выкарыстоўваць атрыманыя веды. Каб гэты працэс адбываўся як мага хутчэй, мы за кожным маладым інжынерам замацоўваем на год вопытнага шэфа, даём нядаўняму студэнту тэму для самастойнай распрацоўкі. Праз год ён выступае з дакладам на канферэнцыі маладых спецыялістаў. Такія канферэнцыі арганізуем штогод. Выступаюць на іх вядучыя тэхнолагі, канструктары, зваршчыкі, металургі. Маладзё мае магчымасць параўнаць свой узровень тэхнічнага мыслення з узроўнем іншых. На такіх канферэнцыях кожная каштоўная распрацоўка заўважаецца, як і яе аўтар.

Штогод на заводзе адбываецца атэстацыя спецыялістаў. Праз пяць-шэсць гадоў маладому інжынеру можа быць прысвоена першая (вышэйшая) катэгорыя. А калі чалавек выявіў выдатныя здольнасці, то часу на гэта спатрэбіцца яшчэ менш. Першая катэгорыя — гэта ўжо прызнанне, гэта адказныя заданні, даволі высокі аклад і, у той жа час, прыступка для далейшага росту.

Такая сістэма дзейнічае ў нас не адзін год. Мы пастаянна клапацімся аб уладкаванні. Асабліва гэта важна цяпер, у дзесятай пяцігодцы, якую называюць нянігодкай эфектыўнасці і якасці. Паспяховае выкананне яе планаў залежыць і ад таго, наколькі эфектыўна будзем выкарыстоўваць кадры. Забяспечыць жа поўную аддачу можа толькі той, хто знаходзіцца на сваім месцы. Вось мы і стараемся ствараць для гэтага неабходныя ўмовы. Думаем, што з усяго сказанага

П. І. БАЙКОЎ:

— Традыцыйнае пытанне юнацтва «Кім быць?» у наш час стала задачай з пяцінаціццю тысячамі невядомых. Паводле падлікаў сацыялагаў, іменна столькі зараз прафесій у нашай народнай гаспадарцы. І масавая з'ява: малады чалавек з атэстам сталасці ўсё яшчэ не вырашыў, кім хоча быць. Гэта наўрад ці нармальна. «Вінавата» ў гэтым, канечне, і сама разнастайнасць спосабаў прыкладання чалавечага розуму і рук. Калі ж глянуць з другога боку, дык у гэтым яскрава відаць і недахопы нашай агульнаадукацыйнай школы ў справе прафесіянальнай арыентацыі яе выхаванцаў. Таму і не ведаюць многія выпускнікі школ, дзе яна, тая самая важная справа, якая варта таго, каб прысвяціць ёй жыццё. І таму так зацягваецца пасля школы ў некаторых маладых людзей пошукі «сваёй» прафесіі.

Прышоў юнак на завод, яго навучылі азам прафесіі. Удасканалвайся, павышай кваліфікацыйны разрад, паступай, калі хочаш, у ввечэрнюю ВНУ, становіся канструктарам, тэхнолагам... Але многім чамусьці не хочацца расці на адным прадпрыемстве — звальняюцца. Ідуць на другое, затым на трэцяе, чацвёртае. У некаторых такія пошукі пераходзяць у звычку, яны робяцца «летунамі».

І сярод «летуноў» найбольш маладых людзей, менавіта яны ствараюць праблему цякучасці кадраў, якая з'яўляецца сур'езным злом як для прадпрыемства, так і для самога чалавека.

Каб хоць неяк зменшыць гэтае зло, наш калектыў актыўна працуе па прафесіянальнай арыентацыі падшэфных 11, 22 і 69-й мінскіх школ, многія выпускнікі якіх ідуць на МТЗ. Сябрамі і дарадцамі школьнікаў сталі ветэраны прадпрыемства і маладыя людзі, якімі па праву ганарыцца калектыў трактарабудуйнікоў. Іх размовы са школьнікамі, акрамя пазнавальнай вартасці, маюць яшчэ і вялікае выхавальнае значэнне, бо дапамагаюць школьнікам зразумець, што не так важна «кім быць?», як — «якім быць?»

У падшэфных школах заводская камсамольская арганізацыя накіравала сваіх ваяцкіх. Адзін з іх — інжынер канструктар галоўнага канструктарскага бюро Расціслаў Гармаціў. Ён аддае вучням 22-й школы амаль увесь свой вольны час. А ў піянерскай дружным

Рабочая змена.

тое, што з ім будзе ў працоўным калектыве праз пяць, дзесяць, дваццаць год. Але такіх звестак мы пакуль што не атрымліваем. Я кажу — «пакуль што», бо ў будучым яны з'явіцца ў анкетах, паступаючых на завод. Як кажучы, справа ідзе да гэтага. Ужо і ёсць для некаторых спецыфічных прафесій адбор людзей надзвычай строгі: напрыклад тых, хто хоча быць касманаўтам, лётчыкам, верхалазам. Падобны адбор правілі быць усюды, таму што любая прафесія вымагае пэўных чалавечых якасцей. Гэта ж вельмі добра, калі чалавек адразу знаходзіць сваё месца, знаходзіць сябе. Нездарэмі ж кажучы: ён нарадзіўся для гэтай прафесіі. Я лічу, што іменна так і будзе з цягам часу. Зрабіць правільны выбар прафесіі чалавеку дапамогуць псіхолог, фізіялаг, сацыялаг.

бокае маральнае задавальненне, павагу тысяч людзей.

Такіх працаўнікоў на заводзе шмат. Яны робяць сваю справу з душой, аддаюць ёй шмат сіл, розум і сэрца. І, канечне, не думаюць пра славу і ўзнагароды, а працуюць так таму, што знайшлі сябе ў рабочай прафесіі. А слава і ўзнагароды іх абавязкова знаходзяць.

Калі ж юнак, што прайшоў на завод, марыць пра тэхнічную творчасць, інжынерную дзейнасць, ды калі яшчэ за плячыма ў яго дзесяць класаў, мы яму раім: паступай у інстытут, спалучай працу з вучобай, а калі адчуваеш, што пара, калі ласка, — пераходзь на інжынерную пасаду, даваможам.

Адчынены дзверы і перад тымі маладымі людзьмі, якія адчуваюць, што іх духоўна патэнцыял найбольш поўна зможа рэалізавацца ў галіне кі-

росту хвалююць і маладых спецыялістаў. У дыпломнікаў нават ёсць такая скептычная прымаўка: усё лепшыя месцы ўжо даўно заняты! Якія шанцы на вылучэнне мае малады, здольны інжынер, што прайшоў на Мінскі трактарны завод?

П. І. БАЙКОЎ:

— Адказаць на гэтае пытанне маглі б анкетны нашых вядучых спецыялістаў, кіраўнікоў усіх рангаў, якія выраслі і растуць на трактарным заводзе. Сярод гэтых анкет ёсць, скажам, і мая. У ёй адзначана, што я прайшоў на Мінскі трактарны ў 1947 годзе. Праз пяцінаціцца гадоў стаў галоўным канструктарам, затым быў прызначаны галоўным інжынерам і, нарэшце, дырэктарам. Галоўнае канструктарскае бюро ад мяне прайшоў восьмю гадоў назад Іван Паўлавіч Ксяневіч.

57-й школы — калектыўны в-жаты: комплексная брыгада кавальскага корпусу на чале з лаўрэатам прэміі Ленінскага камсамола Беларусі Васілём Новікавым.

Ствараючы амаль у кожным класе школ куткі, а ў Палацы культуры МТЗ гурткі прафесіянальнай арыентацыі, арганізуючы экскурсіі школьнікаў на завод і сустрачы іх са знамымі людзьмі, мы стараемся звесці да мінімуму тэя выдаткі, што прыносяць заяўка з выбарам маладым чалавекам прафесіі.

Але, пэўна, было б вельмі добра, калі б праблемам навучання і выхавання маладых рабочых больш увагі аддавалі вучоныя. Іх рэкамендацыі нам вельмі б дапамагалі. Не першій адклад і вывучэнне сувязі школы з вытворчасцю. Гэтае поле, здаецца, амаль зусім яшчэ не ўзрана.

Неабходна ўдасканальваць і самую сістэму прафесіянальнай адукацыі. На наш погляд, недастаткова аддаецца увагі выпрацоўцы ў навучэнцаў практычных уменняў і навыкаў. У першую чаргу гэта датычыцца тых, хто авалодвае складанымі прафесіямі. Трэба таксама звярнуць увагу на эканамічную падрыхтоўку юнакоў і дзяў-

прафесіі. Слесары-зборшчыкі, рамонтнікі, токары, фрэзероўшчыкі, электрамонтёры, фармоўшчыкі, кантраляры-прыёмшчыкі приходзяць да нас пасля заканчэння нашага базавага тэхнічнага вучылішча. За апошнія пяць гадоў яно дало нам каля 2 тысяч маладых рабочых. Але пераважная большасць — 75 працэнтаў ад агульнай колькасці маладых рабочых — атрымлівае прафесію непасрэдна на заводзе. Адрэз тэхнічнага навучання мае ядрэнную матэрыяльную базу, класы для тэарэтычных заняткаў і вучэбныя майстэрні. Развіццё гэтай базы, удасканаленне ўсёй сістэмы тэхнічнага навучання прадугледжваецца планам сацыяльнага развіцця калектыву МТЗ на дзесятую пяцігодку.

Цяпер рабочыя валодаюць некалькімі прафесіямі. І гэта стала масавай з'явай. Напрыклад, 80 працэнтаў рамонтнікаў маюць навыкі работы яшчэ на дзвюх — трох спецыяльнасцях.

На нашых вачах ідзе працэс пераадолення вузкай спецыялізацыі рабочага, што з'яўляецца вынікам навукова-тэхнічнага прагрэсу. Не проста нейкія навыкі для выканання пэўнай аперацыі патрабуюцца зараз яму, а тэхнічныя веды, элемен-

Я хачу падкрэсліць, што падрыхтоўка кадраў, пастаяннае павышэнне іх кваліфікацыі — неабходнасць. Без гэтага немагчыма выконваць дзяржаўныя заданні. Калектыў жа нашага аб'яднання ўжо 33 кварталы ўтрымлівае першае месца па Усесаюзным сацыялістычным спаборніцтве. Перш за ўсё таму, што ўсе вытворчыя ўчасткі нам удалося забяспечыць кваліфікаванымі людзьмі.

Паспяхова вырашаючы эканамічныя задачы, калектыў ідзе да вышэйшай мэты, якую наша партыя паставіла ў аснову ўсёй сваёй дзейнасці — стварэнне ўмоў для гарманічнага развіцця чалавека, росквіту асобы.

Павышэнне агульнаадукацыйнага ўзроўню і прафесіянальнай падрыхтоўкі работнікаў — другая праграма завода. Сёння больш чым 70 працэнтаў маладых рабочых маюць сярэдняю агульную, сярэдняю тэхнічную і няпоўную сярэдняю адукацыю, што на 5 працэнтаў вышэй агульнаадукацыйнага паказчыка. Акрамя таго, тэя, хто не мае сярэдняй адукацыі, вучацца ў школах рабочай моладзі. Ад гэтага непасрэдна залежыць павышэнне іх кваліфікацыйнага разраду, а, значыць, і заробку. Каля 600 трактаразаводцаў — студэнты завочных і вчэрніх аддзяленняў інстытутаў. Есць таксама і заводскія стипендыяты. Калі да гэтага дадаць колькасць нашых аспірантаў-завочнікаў, навучэнцаў тэхнікумаў, слухачоў розных гурткоў і семінараў, то атрымаем лічбу, амаль роўную колькасці ўсіх мінскіх трактарабудульнікоў. Тых, хто паспяхова спалучае працу з вучобай, мы акружаем належнай увагай. Восі і мяркуюць, ці можа малады чалавек аказацца ў нейкім тупіку, калі расчараваўся ў аднойчы выбранай прафесіі?

ЖУРНАЛІСТ:

— Часам можна пачуць: хочаш вучыцца далей — паступай у інстытут, не хочаш — ідзі на завод. Выходзіць, што гэта формула ўстарэла. Цяпер хлопцу ці дзяўчыне можна так параіць: «Хочаш вучыцца далей — ідзі на завод...»

П. І. БАЙКОУ:

— Такая парада сапраўды адпавядала б становішчу спраў. Стабільны рост і развіццё прамысловасці краіны будзь падтрымліваць і год ад году павялічваць попыт на выбакаваліфікаваныя кадры. Значыць, і далей мы будзем вырашаць гэту праблему галоўным чынам сваімі сіламі.

За гады дзесятай пяцігодкі прадугледжана выкананне вялікай праграмы тэхнічнага ўдасканалення метадаў вытворчасці і паляпшэння ўмоў працы. Думаю, што ў дадзеным выпадку няма неабходнасці пералічваць аўтаматычныя і пачочна-механізаваныя лініі, агрэгатныя і кіруемыя станкі і іншыя навінкі. Скажу толькі, што на гэта запланавана затраціць не адзін дзесятак мільёнаў рублёў.

Тэхнічнае пераабсталяванне ставіць перад кожным работнікам новыя, больш высокія патрабаванні. Станочнік ці зваршчык у недалёкім часе стане апэратарам, які будзе кіраваць пэўным участкам вытворчасці. Мы прыступілі ўжо да падрыхтоўкі такіх людзей. Дарэчы, і патрэба ў іх ужо з'явілася. Нашы новыя цэхі па ўзроўню аўтаматызацыі не маюць сабе роўных ні ў галіне, ні ў рэспубліцы.

Так што другая праграма завода — падрыхтоўка кадраў — робіцца год ад году ўсё больш напружанай і ад яе вырашэння залежыць далейшае развіццё тэхнічнага прагрэсу, паспяховае выкананне задач, пастаўленых XXV з'ездам КПСС.

Ударнік камуністычнай працы, токар Мінскага трактарнага завода Іван Цімафеевіч НОВІКАУ і яго вучань Юры ШЭДЗЬ. Фота В. РЫВІНА.

чат. Эканамічныя веды дапамагалі б ім хутчэй адшуць сябе на заводзе гаспадарамі — клапатлівымі, рунлівымі, беражлівымі. І яшчэ: як правіла, выпускнікі ПТВ, приходзячы на завод, не ведаюць спецыфікі грамадскіх арганізацый, дрэнна ўяўляюць ролю сацыялістычнага спаборніцтва. А без гэтага немагчыма чакаць ад яго высокай грамадскай актыўнасці.

ЖУРНАЛІСТ:

— Бывае і так, што чалавек праз нейкі час расчараецца ў выбранай прафесіі, якой аддаў ужо год, два, а то і больш. Што яму рабіць у такім выпадку?

П. І. БАЙКОУ:

Прафесіянальная арыентацыя працягваецца і на прадпрыемстве. Прычым свабода выбару ў рабочага не меншая, чым, скажам, у дзесяцікласніка. На трактарным заводзе каля 100

ты інжынернай падрыхтоўкі. Многія прафесіі базіруюцца на сярэдняй адукацыі. Безумоўна, навучанне патрабуе значных затрат. Але яны выгадныя і для чалавека, і для прадпрыемства. Усё гэта пашырае профіль рабочага, дае яму магчымасць навучыцца «сваёй» справе, станоўча ўплывае, на якасць яго працы, павышае працоўную і грамадскую актыўнасць.

Напярэдадні 59-й гадавіны Вялікага Кастрычніка новы беларускі трактар «МТЗ-80» атрымаў дзяржаўны Знак якасці. Гэта з'явілася непасрэдным вынікам трохгадовай карпатлівай работы па навучанню людзей рабоце на новым абсталяванні. На спецыяльных курсах прайшлі перападрыхтоўку звыш 10 тысяч чалавек. Сярод іх сотні інжынерна-тэхнічных работнікаў. Калі б мы не зрабілі гэтага свочасова, новае абсталяванне, прагрэсіўная тэхналогія не далі б належных вынікаў.

Выкладчыца англійскай мовы, настаўніца школы № 103 г. Мінска Вольга Волкава. Фота І. ПАСЛАВА.

Марына Ходырава сёлета заканчвае Мінскае харэаграфічнае вучылішча. Фота І. ГАРБАЦЭВІЧА.

Хоць не заўсёды хочацца пачынаць гаворку з лічбаў, ды часам без іх не абыходзіцца. Статистыка ўсё ж — рэч красамоўная. Яна сведчыць, што высокакваліфікаваных работнікаў культуры ў нас пакуль што не хапае. Сёння ў рэспубліцы ў сетцы культурасветустаной сістэмы Міністэрства культуры БССР працуюць толькі каля 130 клубных і 1.130 бібліятэчных, а ў прафсаюзных культурасветустановах — 463 клубных і 158 бібліятэчных спецыялістаў з вышэйшай спецыяльнай адукацыяй. Нямнога? Так.

Але не будзем стамляць чытачоў пералікам лічбаў і прыродзем да галоўнай тэмы нашай гаворкі...

Вялікая цікавасць, якая праяўляецца сёння да Мінскага інстытута культуры, заканамерная. Гэтай вышэйшай навучальнай установе толькі другі год, а зроблена ўжо нямала. У шматлікіх самадзейных тэатрах, аркестрах, харавых калектывах, у самых разнастайных гуртках і студыях, у бібліятэках прадпрыемстваў і клубаў, у дамах народнай творчасці і мастацкай самадзейнасці працуюць яе першыя выпускнікі. Хутка і другі на ліку атрад маладых спецыялістаў выправіцца ў самастойнае жыццё.

А пакуль што — звычайны працоўны дзень. Я разумею, што важных і неадкладных спраў у рэктара інстытута Нічыпара Еўдакімавіча Пашкевіча шмат, вельмі шмат. Але ж, нягледзячы на гэта, ён згаджаецца на гадзіну стаць своеасабістым гідом, каб расказаць больш падрабязна аб сённяшнім дні навучальнай установы, аб яе перспектывах.

«...ДОМ, ПОЎНЫ МУЗЫКІ І ЦІШЫНІ»,

— так назваў рэктар свой інстытут.

— Каб нашы студэнты сталі ў будучым сапраўднымі майстрамі сваёй справы, яны праходзяць тут прафесійнальную падрыхтоўку пад кіраўніцтвам вопытных выкладчыкаў, сярод якіх нямала вядомых дзеячаў мастацтва і культуры рэспублікі. — гаворыць Нічыпар Еўдакімавіч. — Але ўзбраенне прафесійнальным майстэрствам, як кажуць, «рамямствам», далёка не вычэрпвае задачу падрыхтоўкі спецыялістаў культурасветработы, калі нават гаворка ідзе, напрыклад, пра рэжысёра самадзейнага тэатра ці

ІНСТЫТУТ КУЛЬТУРЫ: ГОД РАБОТЫ — ДРУГІ

дырыжора харавога калектыву. Дыплом нашага інстытута ўвечывае напружаную працу студэнта на авалоданні шырокімі і разнастайнымі ведамі ў галінах філасофіі і культуры, гісторыі літаратуры і мастацтва... Без шырокай універсальнай падрыхтоўкі дзейнасць сучаснага работніка культуры не будзе мэтанакіраванай і плённай. Вось чаму і хочацца назваць наш інстытут домам, поўным музыкі і цішыні. Вы ж самі бачылі, — там, дзе размешчаны харавыя залы і музычныя класы, — свет мелодыі і песні. А на іншых паверхах — цішыня. Тут пануе думка: ва аўдыторыях, чытальных залах і кабінетах юнакі і дзяўчаты вядуць маўклівы, засяроджаны дыялог з кнігай...

Так, сапраўды універсальную падрыхтоўку дае інстытут сваім студэнтам. Акрамя раяляў, флейт, скрыпак, балалаек, іншых музычных інструментаў, давялося ўбачыць тут і дзесяткі кінапраектараў, магнитофонаў і відэамагнитофонаў, вылічальных машын, ратапрынты, рататары. «Эры»... Вялікая тэхнічная гаспадарка!

...Калі сёння падыходзіць да Мінскага інстытута культуры, бачыш сілуэты вежавых кранаў, бульдозеры, бетонныя пліты. Пытаюся, што гэта за будаўніцтва?

— Наш будучы інтэрнат, — адказвае Н. Пашкевіч. — У новым навучальным годзе мы ўладкуем тут каля шасцісот студэнтаў. У кожным пакоі будучы жыць на два чалавекі. У інтэрнаце прадугледжаны і асобныя памяшканні для заняткаў, адпачынку, буфет. Наогул, планы ў нас

вялікія. У перспектыве — сапраўдны студэнцкі гарадок: прасторная актывая зала, сталовая, спартыўны комплекс...

Цеснавата ўжо стала. Вы, відаць, звярнулі ўвагу, што наша актывая зала — звычайная паточная аўдыторыя, усяго на сто пяцьдзесят месца. Як гаворыцца, няма дзе павярнуцца. Давялося нават ліквідаваць сцэну, вынесці некалькі радоў крэслаў, каб стварыць больш-менш прыстойную пляцоўку для заняткаў студэнтаў — будучых рэжысёраў клубных масавых відовішчаў і самадзейных тэатральных калектываў. У бліжэйшы час мяркую абсталяваць наш «палац культуры» сучаснай тэатральнай тэхнікай...

А вось зала для заняткаў харавым і аркестравым дырыжыраваннем ужо

«рэжысёр клубных масавых відовішчаў» — сёння сталі ўжо вельмі папулярнымі. Прынамсі, яны новыя не толькі ў нашым інстытуце, але і ў навучальных установах гэтага профілю ўсёй краіны. Асабліва важнасць і неабходнасць новых спецыялізаваных відовішчаў? Выпускнікі, па сутнасці, павінны працаваць рэжысёрамі клубаў і палацаў культуры. Але ж такіх пасадаў у сістэме культурасветработы рэспублікі пакуль што няма. У РСФСР, праўда, зрабілі каля дваццаці эксперыментальных клубаў, у якіх існуе такая пасада. І вопыт паказаў, што гэтыя людзі з'яўляюцца добрымі памочнікамі партыйных і савецкіх органаў: цудоўна наладжваюць розныя святы, грамадзянскія абрады, у тым ліку і шлюбны.

На жаль, з-за таго, што метадычны кабінет Міністэрства вышэйшай і сярэдняй спецыяльнай адукацыі і дагэтуль не забяспечыў нас неабходнымі вучэбнымі праграмамі, сёння існуюць некаторыя дысцыпліны па вышэй названых спецыялізацыях. Канечне, гэта і наша задача. Спецыяльным кафедрам даводзіцца аддаваць шмат увагі і сіл распрацоўцы метадычных дапаможнікаў і праграм, пераарбляць тыя, якія нам прапаноўваюць — з улікам спецыфікі рэспублікі.

У наступным навучальным годзе факультэт будзе рыхтаваць спецыялістаў яшчэ аднаго профілю — кіраўнікоў самадзейных харэаграфічных калектываў, і трэба ўжо сёння думаць пра комплекты танцавальных касцюмаў і зноў жа — пра вучэбныя праграмы.

Адна з асноўных нашых праблем, — адзначыў А. Смагін, — гэта пошукі адольных, таленавітых людзей — будучых студэнтаў, якія маглі б апраўдаць надзеі факультэта. Інстытут наладжвае цесную сувязь з моладдзю, якая ўжо мае дыпломны культурасветвучылішчаў, і з музычнымі школамі рэспублікі. Бо менавіта адтуль ідуць найбольш падрыхтаваныя абітурыенты. Другі, не менш важны рэзерв, — актыўны мастацкай самадзейнасці. Нашы выкладчыкі з'яўляюцца членамі журы ўсіх рэспубліканскіх аглядаў і конкурсаў, сістэматычна сустракаюцца з работнікамі ўпраўленняў і аддзелаў культуры. Адным словам, шукаюць таленавітую моладзь. У далейшым мы мяркую адкрыць курсы, наладзіць сістэму кансультацый, патэнцыяльных абітурыентаў будзем выклікаць перад экзаменамі ў інстытут. Частка будучых студэнтаў у нас сёння займаецца ўжо на падрыхтоўчым аддзяленні.

Усё, здавалася б, добра: таленты знойдзены, экзамены па спецыяльнасці здадзены. Але ж абітурыент, на якога ўскладалі вялікія надзеі, бывае, не паступае. Чаму? А таму, што ён «праваліўся» на экзамене па мове і літаратуры.

Крыўдна, але факт, што з-за агульнаадукацыйнай непадрыхтаванасці

А новыя вакаліз — сіладаны... Старшы выкладчык М. Барысава са студэнткай Л. Бацяноўскай.

«НА НАС ГЛЯДЗЯЦЬ З ВЯЛІКАЙ НАДЗЕЯЙ»,

— сказаў пры сустрэчы дэкан факультэта культурасветработы кандыдат мастацтвазнаўства Аляксандр Іванавіч Смагін, — бо мы рыхтуем для рэспублікі сапраўды дэфіцытныя кадры. Сёння на нашым факультэце займаецца 597 чалавек. На шасці спецыяльных кафедрах працуюць сто выкладчыкаў.

Нашы студэнты-выпускнікі ўжо працуюць арганізатарамі і метадыстамі культурасветработы, рэжысёрамі самадзейных тэатральных калектываў, дырыжораў аркестраў народных інструментаў і духавых аркестраў, кіраўнікамі харавых калектываў. А дзве новыя спецыялізацыі — «арганізатар-метадыст клубнай работы» і

ЦІ ВУЧЫМ ДЫРЫЖОРАЎ?

Пры пад'язненні вынікаў III тура фестывалю па аркестравым жанру рэспубліканскае журы назвала лепшым народным аркестрам народнага інструментаў Мінскага дзяржаўнага педагагічнага інстытута імя М. Горкага (кіраўнік У. Перацяцка).

Вось ужо шмат гадоў гэты калектыву радуе паклоннікаў інструментальнай музыкі майстэрствам, мастацкай дасканаласцю. Ён набыў прыхільнікаў далёка за межамі рэспублікі. У час апошніх гастроляў у Кіеве (калектыву тры разы выступалі ў гэтым горадзе) аркестр сярод іншых твораў выкапаў і песню Д. Тухманова «Дзень Перамогі». Выкапаў так, што апошні куплет разам з салістам Іванам Цімашэвічам падхапіла, стоячы, уся зала. Галоўны дырыжор акадэмічнага сімфанічнага аркестра Украінскай ССР Сцяпан Турчак, які прысутнічаў на канцэрце, падарыў мінчанам буклет з надпісам: «Дарогому Уладзіміру Сяргеевічу Перацяцку і яго цудоўнаму калектыву ў знак глыбокай удзячнасці і павагі».

А зусім нядаўна, у час студэнцкіх канікул, аркестр зрабіў паездку ў Ленін-

град і Петраздавск. Вось запіс, які пакінуў у кнізе водгукі дырыжор аднаго са старэйшых аркестраў народнага інструментаў імя Андрэева Мікалай Сяліцкі: «Выдатнаму калектыву, аркестру народнага інструментаў Мінскага педінстытута і яго таленавітаму кіраўніку, якія паланілі левінградцаў сваім высокім майстэрствам, выказваем сваю шчырую ўдзячнасць».

У чым жа сакрэт поспеху аркестра? Па-першае, ва ўдалым рэпертуары, які, на мой погляд, шмат гаворыць аб творчым абліччы калектыву. Асновай рэпертуару тут з'яўляюцца творы малых форм. Гэта рапсоды і фантазіі па народнаму тэму, сюіты, уверцюры, апрацоўкі народнага і сучаснага песень. Для разнастайнасці выконваюцца інструментальныя і вакальныя п'есы: сольныя і ансамблевыя. Прадстаўлена таксама руская і заходняя музычная класіка: Глінка і Чайкоўскі, Мусаргскі і Рымскі-Корсакаў, Брамс, Дворжак, Сібеліус.

Але самае вялікае месца ў рэпертуары аркестра займаюць творы савецкіх і асабліва беларускіх кампазітараў. І гэта зусім натуральна. Сучаснасць, напья-

нальныя вытокі — напаяюць жываворнымі сокамі ўсякае мастацтва, заўсёды былі тым падмуркам, на якім узводзіцца ўсё рэпертуарнае будынак.

Пашырэнню творчага дыяпазону аркестра садзейнічаюць творчыя кантакты з вядучымі прафесійнальнымі аркестрамі народнага інструментаў: беларускім народным аркестрам імя І. І. Жыновіча і яго галоўным дырыжорам М. А. Казіном і Дзяржаўным акадэмічным аркестрам рускіх народнага інструментаў на чале з народным артыстам РСФСР В. П. Дуброўскім.

Сучасны кіраўнік самадзейнага аркестра павінен непасрэдна прымаць самы актыўны ўдзел у стварэнні рэпертуару. Для гэтага ён павінен быць добрым і вопытным аранжыроўшчыкам. У аркестры Перацяцкі палова твораў усяго рэпертуару інструментавана самім кіраўніком.

Але... Вось тут даводзіцца ўжываць гэтакі сакраментальнае «але». Справа ў тым, што такіх аркестраў, як аркестр Перацяцкі, у нашай самадзейнасці два — тры. На аглядах выступала, праўда, некалькі дзесяткаў, але колькі разоў

нам, членам журы, даводзілася адначасна і нізкую музычную культуру, і недасканалыя выкананне, і беднасць рэпертуару!

На маю думку, самадзейныя аркестры народнага інструментаў, як, між іншым, і харавыя калектывы, патрабуюць больш пільнай увагі і чужых адносін да сябе з боку грамадскасці. Бо прэстыж гэтых заўсёды самых дэмакратычных і папулярных жанраў пачаў прыкметна падаць. Прычыны — шмат. Адна з іх — аднабаковае захапленне моладзі эстраднай музыкой.

Прыцягваць увагу да народнага інструментаў трэба яшчэ ў агульнаадукацыйнай школе. А, галоўнае, неабходна мець дастатковую колькасць кваліфікаваных кіраўнікоў аркестравых калектываў.

Гэта павінен быць чалавек, які беззапаветна любіць сваю справу, валодае высокім прафесіяналізмам: музычнасцю, эрудыцыяй, артыстызмам, педагагічным тактам, воляй і, нарэшце, асабістай абаяльнасцю, тым магнетызмам, які прыцягвае да сябе патэнцыяльных аматараў музыкі.

Акрамя таго, кіраўнік аркестра павінен настаянна імкнуцца стымуляваць рост удзельнікаў аркестра, выходзячы пачуццямі калектывізму, разумення сапраўднай прыгажосці, гармоніі, паэзіі высокага мастацтва; ствараць у калек-

шмат таленавітай, здольнай моладзі не трапляе на вучобу. І гэта вельмі хваляе сёння выкладчыкаў Інстытута. Мо варта да будучага абітурientа на месцы яго жыхарства замацоўваць кансультаў па тых дысцыплінах, якія ён ведае не вельмі дасканала? Вырашыць гэтую праблему дапамаглі б раённыя аддзелы культуры і мясцовыя органы народнай асветы.

Мінскі Інстытут культуры, як вядома, рыхтуе кадры для гарадскіх, раённых і сельскіх культурна-адукацыйных устаноў. У горадзе праблемы замацавання кадры, бадай, не існуе. А на сяле?

Добра вядома, што там трывала замацоўваюцца тэатральныя спецыялісты, якія самі падходзяць з вёскі. Гэтая акалічнасць у Інстытуце ўлічваецца: сельскім абітурientам прадастаўляюцца пэўныя льготы пры паступленні.

У вышэйшых навучальных устаноў існуе яшчэ і так званая сістэма калгасных стыпендыяў. На жаль, у дачыненні да Мінскага Інстытута культуры яна прымяняецца пакуль што рэдка. У аддзеле кадры Інстытута я пацікавілася, колькі было прынята ў гэтым навучальным годзе студэнтаў, якім падтрымліваліся калгасы і саўгасы выплачваюць стыпендыі. Начальнік аддзела кадры Інстытута Т. Кароткіна паведаміла, што з Брэсцкай вобласці — адзін, з Гомельскай — два, Магілёўскай — адзін і з Мінскай — тры студэнты. А з Віцебскай і Гродзенскай?..

Мы ўжо гаварылі аб дэфіцыце кадры культуры і спецыялістаў высокай кваліфікацыі. Яго адчуваюць амаль усе установы культуры рэспублікі. Але, на жаль, існуе яшчэ значная частка раёнаў, з якіх у Інстытут не займаецца ніводнага чалавека. Гэта дзесяць раёнаў Магілёўскай вобласці, пяць — Гомельскай, пяць — Гродзенскай і гэтак далей...

«...ЗНАЙСЦІ ЛАГОДНЫХ КІРАЎНІКОЎ»

Спецыяліст атрымлівае дыплом культурна-адукацыйнай кваліфікацыі. Ці здольны ён самастойна паставіць у самадзейным драматычным тэатры спектакль, або аранжыраваць твор песеннага мастацтва і падрыхтаваць яго з харавым калектывам?

За час вучобы ў Інстытуце студэнты праходзяць значную тэарэтычную падрыхтоўку. Але, на нашу думку, толькі практыка пацвярджае прафесійнальную вартасць будучага спецыяліста.

Звычайна нашы будучыя харавікі-дырыжоры і рэжысёры самадзейных тэатраў, якія праходзілі практыку ў Палацы культуры Мінскага аўтазавода, у ДOME культуры будаўнічага трэста № 1, у Талачынскім раённым ДOME культуры і некаторых іншых устаноў, вяртаюцца задаволенымі, — расказвае А. Гуркін, адказны за практыку студэнтаў Інстытута. — Мы імкнемся да таго, каб пастаяннымі базамі вытворчай практыкі былі лепшыя клубныя уста-

тыве атмасферу, неабходную для плённай работы.

Але менавіта тут і ёсць адна бяда. І ў кансерваторыі, і ў Інстытуце культуры, і ў культурна-адукацыйных будучыя дырыжоры харавых калектываў і аркестраў практыкуюцца фармальна, пад раіль. Пры сустрэчы пасля выпуску з творчым калектывам такі, з дозволу сказаць, дырыжор адразу губляецца. Самае большае, на што ён здатны — слепа развучыць ужо вядомы, сыграны іншымі калектывамі твор.

Асноўная першачарговая задача: даць кожнаму будучаму дырыжору магчымасць працаваць з калектывамі, якія ёсць у нас у школах, на прадпрыемствах, калгасах і саўгасах.

Толькі ў такім выпадку ён адчуе, як кажуць, «супраціўленне матэрыялу», зможа стаць сапраўдным кіраўніком.

Вырашэнне пастаўленых у гэтых нацятках праблем, на нашу думку, дасць магчымасць мець дзесяткі такіх выдатных калектываў, як аркестр народных інструментаў Мінскага педінстытута.

М. СОЛАПАУ, намеснік старшынні журы па агляду аркестравых ансамбляў і салістаў-інструменталістаў, загадчык кафедры народных інструментаў Белдзяржкансерваторыі імя А. В. Луначарскага.

новы рэспублікі, добрыя самадзейныя калектывы. Але пакуль што, на жаль, у нашым актыўе іх малавата. Дамагчыся ж студэнтам неабходных вынікаў у рабоце са слабымі калектывамі, ад якіх да нас таксама паступаюць заяўкі, даволі цяжка, бо тэрмін актыўнай практыкі вельмі кароткі. Вось таму і даводзіцца шукаць, як гаворыцца, лагодных кіраўнікоў, прасіць, каб прынялі студэнта на практыку менавіта ў моцныя калектывы. А бывае і такое: нядаўна мы дамовіліся з кіраўніком народнага тэатра Палаца культуры Мінскага трактарнага завода, што да яго ў калектывы прыйдзе наша лепшая студэнтка, ленинская стыпендыятка Наташа Скрыпнічэнка. І раптам, калі яна павінна была пачынаць працу, ёй адмаўляюць...

Такім чынам, сістэму актыўнай практыкі ў Інстытуце культуры трэба яшчэ ўдасканальваць, шукаць новыя варыянты. Але ж, відаць, не варта рабіць стаўку толькі на самадзейныя калектывы клубных устаноў. Чаму б частку студэнтаў не накіроўваць у школьныя калектывы? Будучым выпускнікам даводзіцца працаваць і з дзіцячымі самадзейнасцю.

Як высветлілася, яшчэ адна акалічнасць замінае практыканту стаць за дырыжорскі пульц ці заняцца самастойнай пастаноўкай п'есы. Многія кіраўнікі, на жаль, не маюць пэўнага ўяўлення аб спецыфіцы практыкі. Яны думаюць, што студэнт, які прыйшоў да іх на нейкі час, павінен быць проста сузральнікам.

Намеснік дэкана факультэта культурна-адукацыйнай работы В. Дакюнас сказаў, што Інстытут не забаве будзе праводзіць семінары і кансультацыі з кіраўнікамі базавых устаноў культуры і калектываў. Праблемы ж практыкі ў пэўнай ступені можна вырашыць, на думку выкладчыкаў, калі дамагчыся, каб у кожным базавым калектыве, скажам, адзін спектакль планавалася загадзя менавіта для практыкантаў і каб дыпломнік мог самастойна займацца яго пастаноўкай. Тое ж тычыцца і дырыжораў харавых і аркестравых калектываў.

«ДЗЕЛЯ ЧАГО МЫ ІСНУЕМ...»

Калі ў мінулым годзе на факультэце завочнага навучання Мінскага Інстытута культуры аб'явілі набор студэнтаў па спецыяльнасці «арганізацыйна-метадыст клубнай работы», тут адразу ўзнік вялізны конкурс — дзесяць чалавек на месца.

Факультэт закліканы дапамагчы стаць высокакваліфікаваным спецыялістам тым людзям, хто працуе ўжо ў галіне культуры.

Сёння на культурна-адукацыйным і бібліятэчным аддзяленнях гэтага факультэта займаюцца звыш 1.200 студэнтаў. Лекцыі і семінары ў завочніку вядуць тыя ж выкладчыкі, што і на стацыянары.

З наступнага навучальнага года, акрамя арганізатараў-метадыстаў і рэжысёраў самадзейных тэатральных калектываў, Інстытут мяркуе пачаць падрыхтоўку і дырыжораў-харавікоў.

Канечне, і тут ёсць цяжкасці. Дэкан факультэта, кандыдат філасофскіх навук Антон Іванавіч Марэці таксама лічыць, што на вытворчую практыку завочнікаў трэба звярнуць асаблівую ўвагу. Аднак тут свая спецыфіка. Калі на стацыянары гэтая праблема ў большай ступені існуе ў культурна-адукацыйнай, дык у завочніку — на бібліятэчным аддзяленні.

Я нічога не сказала аб адным з самых вялікіх факультэтаў Інстытута — бібліятэчна-адукацыйна і бібліяграфіі. Ён цалкам перайшоў у Інстытут з Мінскага дзяржаўнага педагогічнага Інстытута імя Горкага і мае даўнія традыцыі ў пытанні падрыхтоўкі бібліятэчных спецыялістаў. Але і тут ёсць нявыра-

шаныя пакуль праблемы. Напрыклад, факультэт не мае кафедры дзіцячай літаратуры і работы з дзецьмі. Хваляе дэкана факультэта, кандыдата педагогічных навук В. Лявончыкава і праблема размеркавання студэнтаў, якія рыхтуюцца для работы ў тэхнічных бібліятэках. Не ўсе з выпускнікоў знаходзяць потым прымяненне сваім ведам. Чаму? А таму, што ніхто ў рэспубліцы не праводзіць цэнтралізаванага збору заявак на кадры гэтага профілю. На жаль, і органы народнай асветы таксама не падаюць заявак на кадры для школьных бібліятэк.

Сёння ў Інстытуце шмат маладых выкладчыкаў. Перад кіраўніцтвам стаць актуальная задача — павышаць іх прафесійнальную кваліфікацыю. Маладых выкладчыкаў пасылаюць на стажыроўку ў аднапрофільныя ВНУ Масквы, Ленінграда, Украіны. Але гэтага недастаткова. Таму ў Інстытуце думаюць аб стварэнні «Школы маладога выкладчыка». На жаль... Рэктар Інстытута Н. Пашкевіч, гаворачы пра гэта, заўважыў:

— Паралельна з тым, што мы вучым, мы і самі вучымся. А кваліфікаванага кіраўніцтва ў гэтай справе ў нас няма. Наспеў час мець Інстытуту прарэктара па навуковай рабоце.

Вось каротка аб тым, што я вынесла з гэтага падарожжа па кафедрах і факультэтах Мінскага Інстытута культуры. Тут шмат робіцца для таго, каб даць рэспубліцы кваліфікаваныя кадры. Навучальная ўстанова расце, і растуць, натуральна, яе запатрабаванні.

Л. КРУШЫНСКАЯ.

Занятні вядзе заслужаная артыстка БССР Рыма Маленчанка.

Заліст рэплікі

КАЛІ НЕ СМЕШНА...

Вы ведаеце, што такое — смех? Слоўнік дае гэтакую слоўную тлумачэнне: «Выяўленне паўнаты задавальнення, радасці, веселасці або іншых пачуццяў адрыўчымі характэрнымі гукамі, якія суправаджаюцца кароткімі і моцнымі выдыхальнымі рухамі».

Але ж прычыны гэтых «адрыўчых характэрных гукаў» бываюць розныя. Я ведаю аднаго «жартаўніка», які любіць выхліпаць ірэс-ла з-пад таварыша, і калі той валіўся на падлогу, рагатаў да пасінення. Бываюць і таны, што смяюцца з чалавека, які, паслізнуўшыся, расцягваецца на зямлі. Бываюць...

Адным словам, калі ёсць пачуццё гумару, дык яно ёсць, а калі няма — яго трэба выхоўваць.

Пра ўсё гэта думалася на прадстаўленні «Смех — справа сур'эзная», якое цяпер паказвае наш Мінскі цырк.

Скажам адразу, публіка на ім шмат смяецца. Мае суседзі — хлопцы і дзяўчыны — так рагаталі, што за іх рабілася боязна, бо яны ў гэты час яшчэ і марожаным ласкаваліся.

За «смех» на працягу ўсяго прадстаўлення «адназначна» два клоуны — Станіслаў Шчунік і Валерыя Серабранкаў. Місія на слабыя ўсклалі, вядома, складаную і мялёкую — на працягу амаль дзвюх з паловай гадзін смяюцца глядачоў. Мэты гэтай ян быццам дасягаюць, але — як, якім чынам?

Я разумею, што ёсць даўні клоўнскія традыцыі, што тып «дываногага» скла-

даўся ледзь не стагоддзямі і г. д. Клоун не канферанс, які вяселіць публіку паміж нумарамі. Ва ўсякім разе робіць ён гэта не такім спосабам. Карацей кажучы, я не супраць розных клоўнскіх атрыбутаў і прыёмаў, хоць і хочацца, каб гэта было не самамэтай, каб у аснове іх ляжаў нейкі сэнс, думка. Вось чаму так уражвае, думачна, мастацтва нашых выдатных клоўнаў — Папова, Нікуліна, Карандаша і некаторых іншых.

Ну, а што мы бачым у праграме «Смех — справа сур'эзная»? На манеры амаль увесь час двое — «ён» і «яна». «Яна» апрагнута ў вялізныя трусы і таныя ж кірзавыя боты, і гаворыць тоненькім пісьлявым галаском. Узровень жартаў, хай даруе мне чытаць, не падываецца вышэй гульні, на якой трымаецца ніжня прыналежнасць туалету.

«Што гэта на табе? — пытаецца партнёр у «дзяўчыны», — парашут?» — «Не, — адказвае тая, — трусіні» (рогат у зале). Потым, калі вядучы — інспектар манежа П. Бынаў — прапануе ім пазнаёміцца бліжэй, «дзяўчына» падае замест руці нагу ў боце і кідаецца да партнёра, каб пачала ваць яго, але ён паказвае ёй тое, што, прабачце, ніжэй спіны... Такага роду «досціпы» характэрны амаль для ўсіх рэпрыз, які частуюць клоўны ўдзячную публіку. Кміні шмат гавораць. З манежа ляціць «дурань» і «яні дам па...» (гэтая частка цела называецца сваім імем), і абсалютна незразумелыя ў дадэ-

ным нантэнсэ эпітэты: «салага» (на жанчыну), «сінтэтычная сасіска» (тансама на яе) і г. д.

Потым я спытаў у Шчуніна і Серабранкова, хто рыхтуе ім рэпрызы. Аказалася, што аўтары пераважна большасць з іх — яны самі. Асабліва ганарыцца комікі рэпрызаў, якая носіць назву «Дрэсіроўшчыкі». Адзін з іх (той, што прадставіў моцны пол) за вярочку «выводзіць» на манеж маленькую гумавую надзіманую цацку-ваўчанё і лупцючы яе бізуном, прымушае снацаць праз колца.

«Дзяўчына» паказвае «дрэсіроўку» з гумавым слонікам, папярэдне чамусьці зазірнуўшы яму пад хвост і назваўшы «бясхвостай кабылай» (!!). Праўда, яна абыходзіцца без бізуна. «Дзяўчына» абяцае слоніку, калі той сконне, цукерку. Цукерку гэтую ўрэшце з'ядае партнёр і пачынае лупцаваць «жыўліну», пакуль тая не выпусіць са свайго гумавога нутра ўсё паветра.

У знак помсты «дзяўчына» блыжыць да ваўчаняці і топча яго ботамі.

— І пра што гэтая сцэна? — спытаў я ў В. Серабранкова. — Якую думку яна праводзіць?

— А тую думку, — растлумачыў ён, — што да жываў трэба ставіцца гуманна. Тут іграць і супрацьпастаўляюцца два падыходы. Бачыце: у партнёра — бізун, у мяне — цукерка...

— Але ж вы растапталі ботамі ваўчана.

— Затое гэта смешна!

Я доўга гутарыў тансама

з інспектарам манежа, рэжысёрам Паўлам Бынавым, былым клоўнам Мінскага цырка Валерыем Маторыным. Іх думка пра вышэйшэе Шчуніна і Серабранкова: «Хлопцы таленавітыя, але перабраюць цераз край. Асобныя рэпрызы, рэплікі сапраўды пашлаваць».

Многія клоўнскія рэплікі народжаюцца ў час прадстаўлення, — растлумачыў В. Маторын. — Калі нейкі экспромт, скажам, спадабаўся публіцы і яна смеецца, ён, натуральна, застаецца...

Хочацца, спытаць, хто ж чый густ тут выхоўвае? І яшчэ, няўжо забыліся артысты, што танны поспех заўсёды быў наштоўнасцю ўяўнай?

Як жа наогул сфарміравалася гэтая цыркавая праграма? П. Бынаў паскардзіўся, што фактычна давялося аформіць яе за два дні: больш часу не было. Артысты прыязджаюць з розных гарадоў краіны, у кожнага свой нумар, аб'яднаць усё адной думкай вельмі цяжка. Вось і атрымалася, што дзвіг прадстаўлення «Смех — справа сур'эзная» аказваўся чыста фармальным.

І яшчэ адна заўвага. Мне давялося пабываць на двух прадстаўленнях — дзённым і вячэрнім. Яны амаль аднолькавыя і па нумарах, і па складу публікі. І увечары было ў цырку поўна маладых школьнікаў і нават дашкольнікаў, якія сядзелі на калонах у бяцёну. Гэта ўжо зусім дзіўна. Існуюць жа правільныя наведвання дзецім вячэрніх кінасеансаў і спектакляў. І толькі чамусьці на цырк яны не распаўсюджваюцца.

Што і кажаць: смех — справа сур'эзная...

М. ЗАМСКІ.

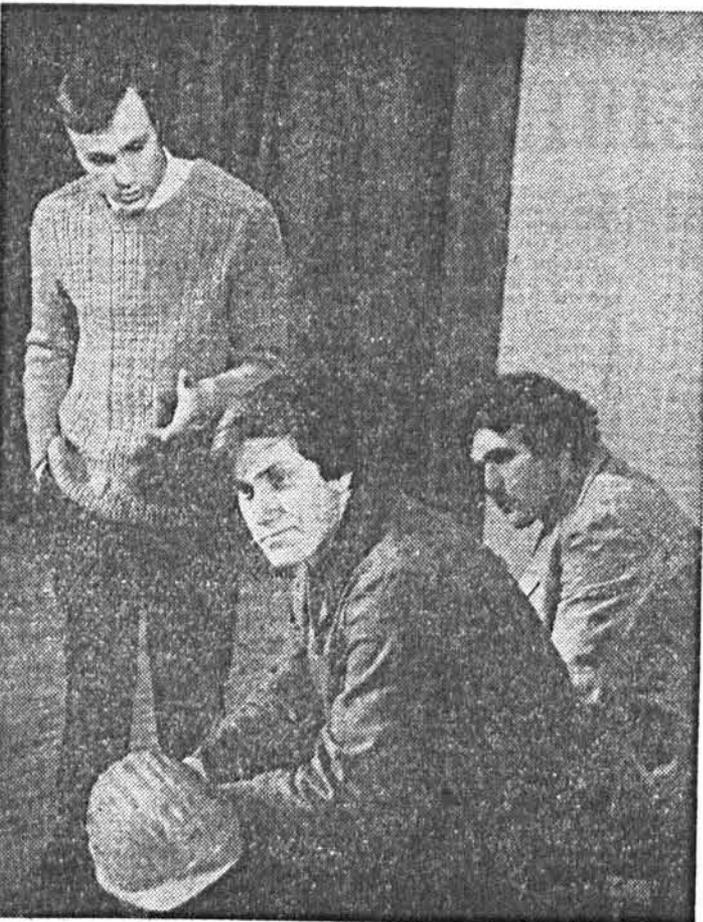
Артысты У. Карано і Л. Гарбунова ў спектаклі Гомельскага абласнога драматычнага тэатра «Апошні парад» А. Штэйна, пастаўленым рэжысёрам В. Кручковым.

Фота У. ТКАЧЭНКИ.

«Снежную каралеву» Я. Шварца (пераклад на беларускую мову Ю. Гаўрука) паставіў з артыстамі-юнасаўцамі заслужаны дзеяч мастацтваў БССР С. Казіміроўскі. На здымку — Кей (артыст С. Шульга) і Снежная каралева (заслужаная артыстка БССР А. Мельдзюнова).

Фота С. КОХАНА.

«Пратанол аднаго паслядзнення» — спектакль народнага тэатра Палаца культуры тэкстыльшчыкаў у Гродне. У ролях Саламакіна, Патапава і Жарыкава — артысты-аматары В. Стрыжан, В. Камзенаў і В. Гардзеяна.

Фота А. ПЕРАХОДА. (ВЕТТА).

27 сакавіна адзначаецца Міжнародны дзень тэатра. Урачыста і разнастайна праводзяць яго работнікі сцэнічнага мастацтва Беларусі. Даюцца лепшыя спектаклі ў лепшым складзе выканаўцаў. Выступаюць вядучыя майстры і кіраўнікі тэатраў з гутаркамі аб ролі мастацтва ў выхаванні савецкага чалавека, аб планах да 60-годдзя Вялікага Кастрычніка. У рабочыя календы і ў студэнцкія інтэрнаты, у калгасныя клубы і ў школы выпраўляюцца творчыя брыгады, каб паказаць праграмы з твораў багучага рэпертуару. На самадзейнай сцэне ставяцца спектаклі, над якімі аматары працавалі ў садружнасці з шэфамі — прафесіянальнымі рэжысёрамі і акцёрамі.

Міжнародны дзень тэатра — гэта агляд таго, што зроблена мастацтвам сцэны для умацавання міру, для прапаганды ідэй пралетарскага інтэрнацыяналізму і сацыяльнага прагрэсу. Афіша беларускага тэатра сёння называе п'есы, дзе палымна адстойваюцца самыя светлыя ідэалы сучаснасці, дзеля перамогі якіх змагаюцца адданыя сыны працоўнага люду, рушаць у бой камуністы ўсіх кантынентаў.

Творчыя работнікі абмяроўваюць надзённыя пытанні развіцця і ўдасканалення майстэрства, павышэння ідэйна-мастацкага ўзроўню спектакляў юбілейнага — шасцідзесятага — года Вялікага Кастрычніка.

Рычард СМОЛЬСКИ

СЁННЯ — ПРА ВАЙНУ

НАТАТКІ ПРА СПЕКТАКЛІ БЕЛАРУСКАГА ТЭАТРА ЮНАГА ГЛЕДАЧА
АБ ВЯЛІКАЙ АПЧЫННАЙ ВАЙНЕ

Жудаснае, бязлітаснае полемя сусветнай вайны паліла на сваім шляху ўсё жывое: гарэлі людзі, вёскі, гарады, гарэла сама зямля... І толькі патрыятызм савецкага чалавека ў гэтым сміротным полі не згарэў. Наадварот — выплавіўся ў выключны па размаху і глыбінні праяўлення гераічны характар.

За тры мінулыя дзесяцігоддзі наша літаратура і мастацтва ў сваіх лепшых творах пра вайну паказалі, што гераізм савецкіх людзей быў далёка не выпадковы, а з'явіўся вынікам сацыялістычнага выхавання. Адсюль і галоўная рыса ваеннага гераізму — свядомасць. Герой добра разумеў, дзеля чаго змагаўся, і калі трагічныя абставіны вайны патрабавалі — свядома аддаваў сваё жыццё.

Гэта вельмі важнае і прыцэповае дасягненне савецкай літаратуры і мастацтва пра вайну, бо сёння ў жорсткай ідэалагічнай барацьбе нашы ворагі намагаюцца даказаць сваё разуменне гераічнага подзвігу як нечага ненармальнага, выпадковага, хворага (на іх разуменні, подзвіг маладагвардзейцаў — гэта ўчынак псіхічна хворых юнакоў і дзяўчат!). Вось чаму сёння такое выключнае значэнне набывае кожны мастацкі твор пра вайну з яркімі, гераічнымі характарамі.

Беларуская літаратура і, у прыватнасці, драматургія і тэатр належыць асобнае месца ў мастацкім асэнсаванні ваеннага часу. Адна з аб'ектыўных прычын гэтага — своеасаблівасць гістарычнага лёсу нашай рэспублікі-партызанкі.

Настойліва і паслядоўна распрацоўвае ваенную тэматыку і тэатр юнага гледача, мастацтва якога служыць камуністычнаму выхаванню падрастаючага пакалення. Але трэба адразу падкрэсліць, што выхаваўчая сіла тэатра знаходзіцца ў прамой залежнасці ад мастацкай якасці спектакляў. Юны глядач не даруе нават мікракапічнай недарэчнасці ў сцэнічным мастацтве. (Напрыклад, мне давялося быць сведкам таго, як у час паказу спектакля «Малая гвардыя» падлеткі смяліся, глядзячы на немцаў, якія... білі Алега Кашавога! Але аб гэтым гаворка ніжэй). Зараз я толькі хачу падкрэсліць, што пісаць п'есы пра вайну для падлеткаў, ставіць спектаклі, выконваць ролі — справа надзвычай цяжкая. Ды справа гэта і надзвычай неабходная, бо мы выходзім нашчадкаў, з якіх павінны вырасці свае героі, падобныя да Алега Кашавога, Зоі Касмадзям'янскай, Марата Казея і іншых палымных патрыётаў Радзімы.

Максім Горкі ў свой час падкрэсліў, што галоўная задача савецкай літаратуры і мастацтва — навучыць людзей гераізму. Вялікі пісьменнік не выпадкова ставіў такую задачу, бо што ёсць найвышэйшай праявай сацыялістычнага патрыятызму як не гераічнае!

Юныя глядачы, ідучы ў свой тэатр, чакаюць ад яго мастацтва не толькі ідэйных і маральных ацэнак паказваемых з'яў, а, бадай, у першую чаргу — такую ўжо дзіцячую псіхалогія! — шукаць артысты і ўзоры для пераймання. Не выпадкова, пачынаючы ўжо з другога года свайго адраджэння (1956), тэатр юнага гледача ставіць спектаклі пра вайну, пра падлеткаў-герояў, якія дапамагалі старэйшым у сміротнай барацьбе з ворагам: «Юныя месціцы» А. Гутковіча і У. Хазанскага, «Час любві і нянавісці» Я. Пасава, «Марат Казей» В. Зуба, «Дзеці аднаго дома» І. Шамякіна, «Палёт» У. Механа, «Дарога праз ноч» А. Маўзона, «Гаўрошы Брэсцкай крэпасці» А. Махнач, «Малая гвардыя» паводле А. Фадзеева і, нарэшце, «Партызанская зона» К. Губарэвіча.

Гэта розныя спектаклі. Адны з іх хваліліся гледачамі больш, другія менш, былі і такія, што зусім не краналі пачуццяў. Таму і ў рэпертуары яны трымаліся неаднолькавы час. Дзіўнага ў гэтым нічога няма. Засмучае іншае: амаль усе спектаклі пра вайну мелі адносна кароткі тэрмін жыцця.

Чаму? У чым тут справа? Магчыма, варта пашукаць адказ на гэтае пытанне, паглядзеўшы апошні спектакль тэатра пра вайну — «Партызанская зона». Скажу адразу: гэты спектакль у некаторай меры высвятляе характэрныя мастацкія пралікі папярэдніх сprob размовы тэатра пра вайну з юным глядачом.

...Было лета трэцяга года вайны. Чорнай ноччу ахінула фашысцкая акупацыя беларускую зямлю. Памяць нашага народа ніколі не даруе фашызму і васьм гэтай, ужо канкрэтнай ночы: ад дрэва да дрэва, ад куста да куста асцярожна перабягае, потым паўзе, зноў бліжыць хлапчук. Яму б соладка спаць і глядзець казкі-сны, а ён з гранатай у руках паўзе насустрач сміротнай небяспецы, што прытайлася ў варожым акапе. Раптам шаленая кулямётная чарга маланкай разрывае напружаную цемру-цішыню, і паранены дзіцячы крык узлятае, нават не ўзлятае, а ўзрываецца болю і праклёнам, гневамі і адчаем. Доўгадоўга галосіць лясное рэха ў адказ...

Трэба было бачыць вочы сённяшніх хлапчукоў і дзяўчынак: гэта яны паўзлі да варожага акола, гэта іх дагнала варожая куля, гэта іх душа закрывала ад болю і адчаю, што баявое заданне на гэты раз не ўдалося выканаць.

З такой высока драматычнай ноты пачынаецца спектакль «Партызанская зона» ў пастаюўцы Р. Баравіка (рэжысёр А. Курловіч, мастак У. Гардзеяна).

Далей падзеі ў спектаклі разгортваюцца так: Данілку — гэта яго параніла варожая куля — падабралі нашы байцы і пераправілі ў тылавы шпіталь. Тут, у палаце, параненыя байцы (М. Ціхан, В. Турмовіч, В. Якушаў) спачатку недаверліва, з гумарам успрымаюць апавяданні юнага партызана. Гэта, вядома, крыўдзіць Данілку. Але калі ў палату прыходзіць прадстаўнік Цэнтральнага партызанскага штаба (Б. Барысёнак) і ўручае Данілку баявую ўзнагароду, адносіны да яго мяняюцца. Святлее і твар хлапчука.

Потым ў палату прыходзіць Федзя (хочацца адразу адзначыць, што гэтую ролю на высокім прафесіянальным узроўні выконвае В. Кавалерава), які выступае перад салдатамі з канцэртамі. Гэты эпізод, бадай, лепшы ў спектаклі.

Федзя — Кавалерава... Рапшучым, дзелавітым крокам уваходзіць ён у палату: справа адказная, амаль баявая — такая дарослая рашучасць на твары рыжавалосага хлапчука. На фронт не пускаюць — малы, але ён і тут здолеў дапамагчы Радзіме, дапамагчы тагу, які ледзе там, на вайне. А як дапамагчы? Якой канкрэтнай справай? Федзя прыдумаву: будзе весіць параненых байцоў, чытаць вершы, танцаваць. І Федзя стараецца! Але чаму такі самотны канцэрт атрымліваецца ў хлапчука і спіскаецца сэрца ад яго вясёлых частушак і скокаў? Відаць, такая ўжо гэта трагічная і балючая недарэчнасць — вайна і падлетак. І падлетак ужо не падлетак — у вачах дарослай рашучасці і дарослае разуменне неабходнасці змагацца за Радзіму.

Федзя В. Кавалеравай яшчэ не зрабіў ніякіх гераічных учынкаў, а глядзельная зала верыла хлапчуку, паверыла ў яго рашучасць, у яго намаганне прынесці хоць якую-небудзь канкрэтную карысць Радзіме. Дзеяслоў паверыць у гэтым выпадку — сінонім такіх дзеясловаў, як прыняць, палюбіць. Для глядзельнай залы, у якой сядзяць падлеткі, — гэта першая ўмова для ўзаемадавер'я, узаемадзеяння, з якога менавіта і пачынаецца спраўднае мастацтва псіхалагічнага тэатра. Яшчэ неўсвадомлена, толькі праз эмацыянальна ўсхваляванае сэрца, юныя глядачы пераконваюцца, што любіць Радзіму — значыць, быць рашучым, справядлівым, смелым, энергічным, як Данілка і Федзя, быць заўжды гатовым да гераічнага учынку. І зусім займае дух у юных глядачоў, калі яны нечакана адчуваюць сваіх аднагодкаў амаль дарослымі, адчуваюць сваё пачуццё адказнасці, таму што бачаць на сцэне: хлапчукоўскі гераізм патрэбен Радзіме ў цяжкую часіну вайны...

(Працяг на стар. 14).

У гэтым тэатральным сезоне Валеры Кучынскі зноў спявае на сцэне Акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета БССР. Творчая біяграфія спявака мае пэўную своеасаблівасць. У апошнія гады ён набыў шырокую папулярнасць як артыст эстрады: яго выступленні праходзілі з поспехам, а тытул лаўрэата Усесаюзнага конкурсу артыстаў эстрады сведчыць аб яго значных дасяг-

гэта ўжо значны крок спявака да вяршынь песеннага жанру. А песня Ігара Лучанка «Камсамольскае юнацтва», якую слухалі па тэлебачанні мільёны людзей ў дні фестывалю, стала нібы візітнай карткай вакальна-эстраднай праграмы Валерыя. Затым выступленне ў Вялікай зале Маскоўскай кансерваторыі ў канцэрце лаўрэатаў конкурсу імя Глінкі і два сольныя канцэрты ў зале Беларускай дзяржаўнай філармоніі. Рэпертуар ма-

гога тураў В. Кучынскі выканаў амаль бездакорна. Такім чынам, студэнт кансерваторыі названы ў ліку майстроў спяваў. Зайздроснае прызнанне! Пра маладога спявака пачалі шмат пісаць. Вось назвы некаторых артыкулаў: «Голас, які дорыць радасць», «Пошукі і надзеі», «Майстэрства і натхненне», «Талент светлы, малады, лірычны», «У ветразях неспакой».

Сем гадоў назад лаўрэат заканчвае

рыхтаваў моцартаўскага Дон Жуана і рэпэціраваў, па словах дырыжора, вельмі добра, але раптам...

Кучынскі перайшоў у філармонію і стаў эстрадным спяваком. Ён гаварыў тады, што ў тэатры шмат барытонаў, доўга чакаць сваёй чаргі выступлення, а спяваць хацелася шмат. Цяпер В. Кучынскі лічыць, што ён тады не быў яшчэ гатовы маральна і фізічна да працы на опернай сцэне. За гады дзейнасці ў філармоніі яго рэпертуар узбагаціўся мноствам песень, Кучынскі пачаў з'яўляцца ў розных краінах. У лірычных песнях захоўвалася галоўная каштоўнасць яго голасу — пясчотнасць і прыгажосць тэмбру, але часта даводзілася спяваць тое, што нярэдка супярэчыла заповятам настаўніка. Праўда, усе гэтыя гады Кучынскі шмат працуе з вядомым канцэртмайстрам Тамарай Вартаўнай Міянсаравай, музыкантам вопытным, разумным. Вынік гэтай плённай садружнасці — шматлікія запісы ў фанатэцы радыё. Творы рускіх, беларускіх, заходніх класікаў, савецкіх кампазітараў.

І вось, напэўна, сапраўды падзьмуў вецер неспакою ў ветразі творчага чаўна спявака: Валеры Кучынскі вярнуўся ў оперны тэатр! Можна, тут і варта прыгадаць прымаўку: «лепш позна, чым ніколі». Ён зноў спявае сваёго любімага Анегіна. Нядаўна выканаў партыі Глашата і новым спектаклі «Лазнгрын» і Жэрмона ў «Травіце». У хуткім часе слухачы змогуць пазнаёміцца з ягонымі Ялецкім у «Пікавай даме» і Валянцінам у «Фаусце».

Аб тым, што некалькі гадоў працаваў на эстрадзе, Валеры не шкадуе. Песня, як ён лічыць, многаму навучыла яго. Наперадзе праца напружаная, але вельмі цікавая. Магчыма, варта прааналізаваць сваю творчую палітру, штосьці перагледзець, ад нечага адмовіцца. У Кучынскага ёсць усё для паспяховай працы ў оперы. А калі яшчэ чаго і не хапае, дык існуе адзін цудоўны сродак для дасягнення мэты — настойлівасць, упартасць, бясконца адданасць мастацтву і штодзённая праца. Мэта высакародная і варта любых намаганняў. Сапраўдная творчасць — гэта заўсёды пошук і неспакой. Няхай жа вяртанне ў оперу прынясе радасць і самому спяваку, і яго прыхільнікам. А ў ветразі няхай дзьме заўсёды спадарожны вецер!

Уладзімір ШЭЛІХІН.

Глашаты ў «Лазнгрыне».

неннях у гэтым жанры. Што ж паклікала спявака зноў на оперную сцэну?

Як лічыць сам Кучынскі, гэта покліч сапраўднага прызнання, пошук менавіта свайго месца ў вакальным мастацтве. Калі артыст, адзначаны шматлікімі прэміямі і тытуламі на розных конкурсах, у творчым пошuku, значыць, не настаў пакуль час супакаення. Гэта можна толькі вітаць!

Шлях Кучынскага да другога прыходу ў оперу адзначаны ўпартай працай. Мяркуюць самі: у 1968 годзе студэнт трэцяга курса кансерваторыі становіцца лаўрэатам Усесаюзнага конкурсу вакалістаў імя Глінкі, праз месяц Валеры едзе ў Сочы на фестываль маладзёжнай песні — і тут прызнанне і прыз газеты «Труд».

ЗНОЎ У ВЕТРАЗЯХ НЕСПАКОЙ

ладога спявака ўжо ў гэты час багаты і разнастайны. Пospехі акрыляюць, нараджаюцца новыя мары і творчыя планы. Неўзабаве, студэнтам пятага курса кансерваторыі, ён заваёўвае тытул лаўрэата Міжнароднага конкурсу імя Чайкоўскага — бадай, самага адказнага спаборніцтва маладых выканаўцаў.

У тыя гады я працаваў канцэртмайстрам у кансерваторыі і мне пашанцавала быць акампаніятарам Кучынскага ў конкурсах імя Глінкі і імя Чайкоўскага. Цяпер выказваюцца розныя думкі і меркаванні наконт конкурсаў, іх дадатных і адмоўных бакоў. Мне ж хочацца адзначыць, што калі б выканаўцы так упарта ўдасканалі майстэрства, як у дні конкурсаў, яны заўсёды былі б на вяршыні сваіх творчых магчымасцей. Кучынскі ў час конкурсу імя Чайкоўскага займаўся штодзённа па дзве-тры гадзіны. Не заставалася без увагі ніводная нота, шукаліся найтанчэйшыя інтанацыі. Спявак імкнуўся вызначыць найбольш блізкі аўтарскай задуме выканаўчы варыянт кожнага твора.

Прыгадаю артыкул «Пераможцы — майстры спяваў», які быў надрукаваны ў часопісе «Советская музыка» адразу пасля конкурсу. Яго аўтар Л. Дзмітрыеў адзначыў, што праграму першага і дру-

кансерваторыю і пачынае працаваць салістам опернага тэатра. Усё ідзе належным чынам. Праца выдатнага педагога дацэнта Арсенія Канстанцінавіча Карынскага, яго літаральна ювелірныя шліфоўка голасу Валерыя, дзівосная здольнасць настаўніка знайсці найбольш натуральнае гучанне, выкшталізаваць чысціню тэмбру, умненне настроіў голас на высокую фарманту гукавадзнення не прапалі марна. Кучынскі прышоў у тэатр з поўным арсеналам магчымасцей артыста-спявака. Ён выдатна выканаў ролю Анегіна ў оперы Чайкоўскага «Югеній Анегін». Тэмбр голасу і акцёрскія здольнасці як нельга лепш падышлі для стварэння вобраза слаўтага опернага героя. Можна, толькі некаторыя ноты губляліся ў празмерным гучанні аркестра. Але колькі спявакоў у спаборніцтве з аркестрам здабываюць гучнасць за лік прыгажосці і натуральнасці тэмбру голасу. Мне здаецца, варта іншы раз аркестру паберагчы гэтую крохкую, але найбольш каштоўную якасць голасу. Кучынскі і тут, як адзначаў той жа Л. Дзмітрыеў, гаворачы пра трэці тур конкурсу Чайкоўскага, не паддаўся «правакацыі» фарсіраваць гук. Валеры выступіў яшчэ ў ролі Максіма Багдановіча ў оперы Ю. Семянякі «Зорка Венера»,

ЕДЗЕ Ў ЭШАЛОНЕ ЎРАЧ...

ЗАСЛУЖАНЫ АРТЫСТ БССР М. ФЕДАРОЎСКИ У СПЕКТАКЛІ КУПАЛАЎЦАЎ «ЭШАЛОН»

...Прыгорбленая постаць, мітуслівыя, часам няўпэўненыя рухі, гаркота ў вачах. Да месца і не да месца разгубленая, крыху нават блазенская прымаўка: «Уся справа ў вялікім процістаянні Марса». Безабароннасць не толькі перад

свядомым нахрапістым хулганствам, з чым яму ў тых акалічнасцях несумненна даводзіцца

сутыкацца, але і перад тымі абразамі, што кідаюцца несвядома, нават пры самых зычлівых увогуле да яго адносінах. Немаладая работніца Ніна, добры, але не абцяжараны розумам чалавек, амаль дзякуе яму за тое, што ён едзе менавіта ў гэтым эшалоне: немцы ж не будуць бамбіць састаў, у якім едзе «свой»! І сцінаецца, тужлівым адчаем позірка адказвае ёй Карлавіч...

Як толькі ні выяўляла сваю нялюдскасць шматаблічнае пачварства ваіны! Для гэтага сівога маскоўскага інтэлігента яна павярнула неспадзяванай драматычнасцю, якой няпроста даць рады. Карлавіч — немец па нацыянальнасці. І ў часіну, калі гэтае слова — немец — увасобіла самае ненавіснае, у такую часіну апынаецца Карлавіч у складанай сітуацыі.

Чакайце, слухна прырэчыць логіка. Прычым такія, як Карлавіч, да злчынстваў гітлераўскай згралі? Які ён немец, гэты масквіч, продкі якога аселі ў Расіі і аддана ёй служыць яшчэ з часоў Пятра? Ды, урэшце, калі і немец — на сямейных

традыцыях, па культурных схільнасцях, — ці ж падастава гэта, каб ставіцца да яго падазрона, каб хоць на хвіліну атоесамліваць яго з нацыстамі? Ды логіка і жыццёвая стыхія стасуюцца, па жаль, не заўсёды. Асабліва, калі ўсё вакол уздыблена, зрушана з месца, калі ва ўсім і над усім — ваіна.

Вядома, гэта Карлавіч — заводскі ўрач, якога Савішна, напрыклад, добра ведае: і сама яна са сваімі хворасцямі колькі даймала, і дачку ў яе з малецтва да цяперашняга вольс замужжа ён лечыць. Але ж у Савішны наструнены нервы: нядужыцца самай, штохвіліны проста тут, у таварным вагоне, сярэд чыстага поля, можна абрадзіцца дачка, толькі богу вядома, што ўсіх чакае праз тыдзень і нават заўтра. Вось яна і знаходзіць таго, на кім можна спазнаць злосць: Карлавіча. Чалавека, імя якога яшчэ ўчора вымаўляла з пашанай і ўдзячнасцю, зараз яна бэсціць: «Карлавіч - Марлавіч!», «Карлавіч!» — з аднаведным наборам пачутага ад гэтых, як сама, і самой прыдуманых глупства.

Не мітынуе, не прырэчыць, не абурецца Карлавіч. Добра разуме, тое, што ён перліць, — кропелька, атам болю ў аніяне — народнай бяды. А галоўнае — сабе не растлумачыш таго! — гняце яго гідкае адчуванне нейкай і праўда ваіны. Чаму? Тут, зноў жа, не логікай трэба кіравацца, а нечым тым, што пад ёю. Што ідзе ад атмасферы часу, ад чужынасці менавіта гэтай натуре, ад уласцівасціў нашай псіхікі наогул.

І вось чалавек, які ўсім, хто едзе ў эшалоне, заўсёды рабіў адно добра, які і цяпер усім вельмі патрэбны ў цяжкіх умовах дарогі, — чалавек гэты нека асабліва, нека нават прыніжана-умольна даводзіць сваё права быць з усімі ў эшалоне. Не ў якім-небудзь адміністрацыйным парадку — тут да яго ні напрокаў, ні прэтэнзій, — перад унутраным чарвячком, што неадступна яго точыць.

У яго сапраўды адчайнае становішча як ва ўрача: ні медыкаменты, ні магчымасці адасобіць хворых ад здаровых, паспець усюды, куды клічуць. Але, прыгорблены, вінавата-

мітуслівы, ён усё ж робіць сваю, патрэбную іншым справу. Ён увесь — як агоньны нерв. З-за гэтай яго напятасці з ім нялёгка і людзям, якія яго разумеюць: у іх, у сваю чаргу, адчуванне, нібы яны перад ім у нечым вінаватыя...

Затое пад канец, калі змучаны, але як жа, аказваецца, прыгожых душэўна-героіў пасля агульнай трывогі яднае агульная радасць — у вагоне нараджаецца даця і парадзіха адчувае сябе добра: калі змораны клопатамі і ў той жа час шчаслівы сваёй аднасцю з усімі Карлавіч успамінае зноў сваё справядлівае пра Марс, — звякляе яго словы аб вялікім процістаянні набываюць раптам высокі і важкі сэнс. Мы разумеем, што гаворыць ён аб процістаянні Дабра і Зла, Свята і Цемры, Высакародства і Подласці...

У разумным, багатым на акцёрскія ўдачы спектаклі Акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы «Эшалон» на п'есе М. Рошчына (пастаноўка В. Раеўскага і А. Андросіка) заслужаны артыст БССР М. Федароўскі стварае шматгранны, з цікавымі спалучэннямі светаценняў вобраза. Змястоўная акцёрская работа!

УЛ. МЕХАУ.

У апошні час стала аксімай, што пластычны мастацтвы, непасрэдна звязаныя з архітэктурай, з гіганцізм па свайму размаху будаўніцтвам і стварэннем унікальных грамадскіх будынкаў, найбольш маштабна ўплываюць на вырашэнне важнейшых праблем эстэтычнага выхавання, вызначаюць аблічча сацыялістычных гарадоў і сёл, характар афармлення грамадскіх і жылых інтэр'ераў. Але калі гэта так, чаму ж тады тэрмін «сінтэз губляе сваю акрэсленасць? Што ж такое сінтэз пластычных мастацтваў? Усімае выкарыстанне скульптуры, жывапісу і дэкарацыў-

у гарадах і вёсках Беларусі і за яе межамі. Сярод іх — роспісы ў гасцініцы «Турыст», у Інстытуце ўда-сканалення настаўнікаў, сталовай Мінскага аўтазавода, у кінатэатры «Вільнюс», на тарцах Інтэрнатуў тэр-фянікаў у Мазыры, у санаторыі «Беларусь», у Міхоры, у Палацы культуры хімікаў у Светлагорску, у музеі гісторыі Вялікай Айчыннай вайны, вітражы ў Доме літаратара, Доме кіно, Інстытуце замежных моў, у музеі Я. Купалы, габелены ў музычным вучылішчы імя Глінкі і ў Беларжэф-ларэені. Можна ўспоміць таксама мастацкае афармленне гасцініцы «Юнацтва», палацаў культуры Мін-

мастак, а тая акалічнасці, у якіх яму даводзіцца працаваць. Аўтар архітэктурнага праекта замест таго, каб разам з мастаком шукаць цікавае вырашэнне канкрэтнай задачы, нярэдка называе яму сваю ўласную канцэпцыю, а то і гатовы ўзор, на які прапануе разглядаць, разглядаючы манументальны твор проста як нейкі аб'ём, колеравую пляму, што мае толькі дэкарацыйнае значэнне.

У выніку павялічваецца тэраў манументальнага жывапісу не заўсёды знаходзячы дастойнае месца ў інтэр'еры грамадскіх будынкаў і таму не «працуе» на поўную моц. Дастойна ўспоміць сграфіта ў кінатэатры «Вільнюс» (аўтары З. Літвінава і С. Каткова), якое пакуль што не ўвайшло ў арганічнае колеравае адзінства з інтэр'ерам.

Пройдземся па вуліцах, плошчах і парках нашай сталіцы. Карціна адкрыцця дастаткова малаўнікая. Але ці многа мы сустрэнем помнікаў, паркавай скульптуры, фантанаў або дэкарацыйных тэматычных пано, якія ўпрыгожваюць сцены будынкаў? Толькі ў цэнтральнай частцы горада ёсць помнікі У. І. Леніну, Я. Купалу, Я. Коласу, Марату Казею і іншым творам манументальнага мастацтва. А горад жа ваялікі: новыя жылныя масівы выраслі ў апошнія гады — Чыжоўка і Серабранка, Зялёны Луг — 4 і 5, кварталы пэрых дамоў на вуліцах Карбышава, Цікоцкага, Партызанскім і Пушкінскім праспектах.

Зразумела, нельга загрузваць парк і плошчы выпадковымі скульптурамі, або распісваць сцены будынкаў фрэскамі. Гутарка ідзе аб стварэнні высокамастацкіх твораў манументальнага мастацтва, якія б маглі не толькі ўпрыгожваць гарады, але і надаць ім рысы нацыянальнай непаўторнасці. Перш за ўсё неабходны адзіны перспектывны план манументальнай прапаганды ў рэспубліцы хоць бы да 2000 года. Для яго распрацоўкі, думаецца, трэба стварыць спецыяльную камісію, у якую ўвайшлі б скульптары, жывапісцы-манументалісты, архітэктары, сацыёлагі, мастацтвазнаўцы, партыйныя і савецкія работнікі, пісьменнікі. Яна, сумесна з галоўным архітэктарам і галоўным мастаком горада, можа скласці канкрэтную праграму манументальнай прапаганды. Такі план паставіў бы заслону стыхійнасці і выпадковасці, аб'яднаў і памножыў бы намаганні майстроў мастацтва ў ства-

рэнні сапраўды манументальных твораў.

Ужо сёння неабходна падумаць пра мастацкае афармленне новых раёнаў Мінска. Дамы ў новых жылных масівах, скверы, дзіцячыя пляцоўкі выглядаюць нярэдка бязлікімі. А ў запасніках музеяў ёсць пямала скульптур, якія няблага ўпісаліся б у атураж паркаў або сквераў. Успомнім, напрыклад, скульптурныя кампазіцыі «Крылатыя» Л. Гумілеўскага, «Месяц жыцця» Л. Давідзенкі, «Адноўлі» М. Якавенкі, «Панарань-кветка» А. Анкейчыка, «Прызыў» Г. Мураманца і некаторыя іншыя — яны вельмі і створаны для павялічанага таленту мастака (а часам і дзяржаўнага сродкі), гэта каштоўнасці, якія належыць народу. Ім трэба даць шырокі выхад на вуліцы, плошчы, у скверы, у інтэр'еры грамадскіх будынкаў.

Аднак без прадуманага плана, без сістэматычных клопатаў мы не знойдзем агульнай мовы з планіроўшчыкамі, з герадабудульнікамі.

Гэтакасама, як да гэтага часу не знайшлі яе мастакі і архітэктары ў вытанні мастацкага афармлення Паркавай магістралі. А значыць гэтую агульную мову трэба, проста неабходна, бо наперадзе ў мастакоў і доўгідаў — велізарная работа па мастацкаму афармленню Мінскага метра, па рэканструкцыі цэнтру нашай сталіцы, па прэнтаганіі будыных помнікаў і музеяў.

Да гэтага часу не вырашана пытанне аб неабходнасці ўключыць мастака ў работу над пэўным аб'ектам на стадыі архітэктурнага праектавання. Даўно насіла неабходнасць узаконіць форму садружнасці мастака і доўгідаў: без падпису мастака і без прадстаўлення эскізаў праектнае заданне па мастацкаму афарміцельскаму раісню зацвярджацца не павінна.

Нам трэба часцей практыкаваць сумесныя абмеркаванні архітэктарамі і мастакамі эскізаў інтэр'ераў і экстэр'ераў будынкаў, праектаў мема-рыялаў і архітэктурна-мастацкага вырашэння гарадоў, новых раёнаў і асобных аб'ектаў.

Мастакі і архітэктары чакаюць і больш важнага слова мастацтвазнаўцаў, якія пакуль слаба абагульняюць праблемы развіцця беларускай манументальнай творчасці.

Адмоўна ўплывае на развіццё манументальнага мастацтва і недахоп кваліфікаваных майстроў-выканаўцаў, якіх пакуль што не рыхтуюць нашы прафесіянальна-тэхнічныя вучылішчы.

СІНТЭЗ—ВЫМОГА ЧАСУ

на-прыкладнага мастацтва ў архітэктурцы? Відань, гэта вельмі спрошчанае разуменне. У такім выпадку не было б ніякай праблемы: сінтэз атрымліваўся б «сам па сабе». А, між тым, сапраўдных прыкладаў мастацкага адзінства ў Беларусі не так ужо і шмат. Справа, на жаль, не ў простым падняці розных відаў мастацтва.

Пад сінтэзам прасторавых мастацтваў мы разумеем не проста ўпрыгожанне архітэктурнага збудавання тымі або іншымі скульптурнымі ці жывапіснымі творамі, а дасягненне такога новага мастацкага эфекту, які не пад сілу сродкам адной толькі архітэктурцы, жывапісу або скульптуры. Гэтая новая мастацкая якасць дасягаецца сумеснымі намаганнямі ўсіх пластычных мастацтваў, арганічным спалучэннем усіх састаўных частак.

Сёння мы перажываем уздым беларускага манументальнага мастацтва. Сведчанне таму — паўсюдная грамадская цікавасць да гэтага віду творчасці, яўны паварот да яго доўгідаў, рост загазаў на манументальныя творы.

Спашлемся на прыклад мінскіх манументалістаў. За апошнія гады яны выканалі мноства манументальных роспісаў, мазаік, вітражоў, чаканак

скага аўтазавода, калгаса «Савецкая Беларусь» на Брэстчыне і г. д.

Азіраючы ў святле новых паграбаванняў зробленае беларускімі манументалістамі за апошнія 10 гадоў, нельга не заўважыць таго, што разам са значнымі творамі, пералічанымі вышэй, ёсць пямала і такіх, якія лагодна можна назваць «не лепшымі». Яшчэ даволі часта сустракаецца пэўная аднастайнасць жанраў, прыёмаў, творчых манер у манументальным жывапісе і скульптуры, што выяўляецца ў абмежаванасці сюжэтна-тэматычнага рэпертуару роспісаў, у шаблоннасці кампазіцыйна пластычных і колеравых вырашэнняў, ускладнёнасці і радыялістычнасці паасобных манументальных твораў. Вобразнасць, мастацкая выразнасць, праўда жыцця часам выяўляецца кадульнай патэтыкай або «прымітыўным» алегарызмам, «лабай» банальнай сімволікай (што нярэдка можна напаткаць у многіх калгасных палацах, на заводскіх тэрыторыях, у грамадскіх інтэр'ерах і экстэр'ерах абласных цэнтраў, у некаторых мікрараёнах Мінска).

Горш тое, што ў гэтай стандартнасці і нівеліроўцы часта вінаваты не

ліва Р. Баравіка, шукае паглыбленай псіхалагізацыі сцэнічных персанажаў. Яна ў руху і вызваляецца ад ранейшых памылак. Я маю на ўвазе папярэдні спектакль Р. Баравіка «Гаўрошы Брэсцкай крэпасці» па п'есе А. Махнача. Там рэжысёр, як мне падалося, усю ўвагу сканцэнтраван на знешніх сцэнічных эфектах — выбухі, святло, стрэлы... І ў мігусні згубілася галоўнае: псіхалагічны матывы подзвігаў юных герояў, іх духоўная загартоўка. Атрымалася відовішча з агульнымі піратэхнічнымі аздобамі. І адразу пасля спектакля назваць кагосьці з жывых персанажаў, якіх мы пазналі і палюбілі, было немагчыма, як і больш-менш вартую актёрскую работу, хаця выканаўцы «працавалі» на сцэне па-сапраўднаму. Адзінае, што апраўдвала Р. Баравіка — гэта якасць драматургічнага матэрыялу: ён быў насрэдны.

А што адбылося раней са спектаклем «Дзеці аднаго до-

ма» па п'есе І. Шамякіна. Рэжысёр В. Скарабагатаў убачыў у п'есе толькі «прыгодніцкі» эстэры — не больш, не менш. Сапраўды, у п'есе ёсць дынамічны сюжэт, але не толькі гэта вызначае яе мастацкую вартасць. Драматург прапанаваў тэатру разам з дынамічным сюжэтам і цікавыя, супярэчлівыя, глыбокія характары герояў у выключных абставінах — Алёны (гэта ў значнай меры выкарыстаў актёр У. Мартынаў), Стасі (цікавая актёрская работа Л. Цімафеевай), Вані (усхвалявана і эмацыянальна гэта ролі выконваў М. Пятроў). А рэжысёр? Ён паставіў адкрыта прыголіцкі спектакль, у якім падлеткі атрымлівалі вельмі ўжо лёгкія перамогі над ворагам. Вось гэта мэта — паказ, як ваявалі героі, і адмова ад спробы выявіць праз псіхалагічную распрацоўку характараў герояў, чаму яны так ваявалі, — пазбавіла спектакль пэўных мастацкіх якас-

цей. А захапіць глядзельную залу невыразнай мігуснёй на сцэне — намер больш чым наўны. Ды толькі тэатр юнага глядача чамусьці мірыцца з гэтым.

Вяртаючыся да «Партызанскай зоны», трэба таксама адзначыць, што і гэты спектакль не пазбаўлены «наўных момантаў». У тэатры юнага глядача ў актёрскім выкананні роліаў ворагаў склаўся даволі трывалы штамп (вялікая доля віны ў гэтым, вядома, і драматургаў!). Драматургі бышчам згаварыліся — гуляць у «паддаўкі», супрацьпастаўляючы героям-падлеткам амаль што аперэтаных ворагаў. «Зачын» зрабілі А. Гутковіч і У. Хазанскі ў п'есе «Юныя мсціўцы». Там маёр Штайзер — прадстаўнік штаба СД Віцебскай акруговай фельдкамандатуры — больш заняты сваёй каханкай Тукай, чым барацьбой з партызанамі, начальнік паліцыі Купак — самагонкай, а яфрэйтар Фрыш ужо з першага з'яўлення на сцэне намагання дапамагаць... юным мсціўцам. Многа такіх «ворагаў» і ў іншых п'есах.

Калі ж драматург прапануе больш грунтоўны вобраз, гэта адразу відань і на сцэне. На-

приклад, у спектаклі «Дзеці аднаго дома» актёр Б. Барысенак стварыў пераканаўчы вобраз начальніка паліцыі Шушкі. Гэта быў заняты вораг, якога ўсё больш і больш авалодваў жывёльны страх перад расплатай, і тым страшнейшы ён быў у сваіх учынках...

Яшчэ адна агульная рыса, характэрная для многіх спектакляў, якая ёсць і ў «Партызанскай зоне» (увогуле рэжысура ў гэтым спектаклі вызначаецца дакладнасцю, разуменнем жанру гераічнай драмы). Здыўляе фінал спектакля — застылыя «скульптурныя» фігуры юных герояў і партызан яўна запамыцаны ў тэатральнай эстэтыцы дваццацігадовай даўнасці. Такая «сувязь» апошняга спектакля пра вайну з першым — «Юныя мсціўцы» — не дадала тэатру мастацкага «капіталу» ў распрацоўцы важнай і адказнай тэмы. Гаварыць пра выпадковасць такой «сувязі» не даводзіцца: Р. Баравік скарыстаў такі ж «скульптурны» фінал у «Гаўрошах Брэсцкай крэпасці». Відань, у тэатры мошна ўкаранілася думка, што гераічнае павінна быць толькі на высо-

СЁННЯ—ПРА ВАЙНУ

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 12).

Самае цікавае ў спектаклі — вобраз Федзі. Драматургу, рэжысёрам, а разам з ім і В. Кавалеравай удалося паказаць у дыялектычнай аднасці не толькі тое, як ён ваяваў, але і чаму ён так ваяваў. Гэта, на мой погляд, наогул самае каштоўнае ў сённяшнім мастацтве пра вайну.

Калі абдумваеш пабачанае і адчутае, пераконваешся, што рэжысура гэтага тэатра, асаб-

У святле рашэнняў XXV з'езда КПСС галоўнае значэнне набывае крытэрыі мастацкай якасці. У тым, каб жыццё працоўных стала духоўна багацейшым, павінен быць уклад і архітэктараў, якія ўвасабляюць перадавыя ідэі часу. Манументальнае мастацтва ствараецца на вякі, яно — пасланец у заўтрашні дзень. Вось чаму да адбору твораў павінны быць высокія патрабаванні: толькі лепшае можа ўвасабляцца ў бронзу і граніт, пераходзіць на сцены будынкаў.

Праблема сінтэзу хвалюе маладых мастакоў, сярод якіх нямала манументалістаў. Імёны В. Позняка, Я. Кузняцова, Ю. Багушэвіча, В. Мігала, С. Сакалова, В. Нямцова, У. Ткачова, З. Літвінавай, С. Катковай ужо дастаткова вядомы аматарам мастацтва. Выхаванне маладых кадраў — адна з асноўных задач Саюза мастакоў у святле пастановаў ЦК КПСС «Аб рабоце з творчай моладдзю».

На XXV з'ездзе КПСС у дакладзе Л. І. Брэжнева падкрэслівалася выключная важнасць ідэйнага выхавання людзей, фарміравання новага чалавека, увага да сацыялістычнага быту і развіцця нашай культуры. У гэтай справе павінны сказаць сваё важнае слова мастакі і архітэктары, закліканыя ствараць творы, у якіх на вякі былі б адлюстраваны вялікія сацыялістычныя пераўтварэнні і подзвіг народа.

Прышоў час, калі мара Кампанелы аб цудоўным і разумным абліччы камуністычнага горада, якую Ленін лічыў далёка не паўнай, пераўтвараецца ў жыццё. Нашаму пакаленню трэба зрабіць асабліва шмат для ажыццяўлення гэтай вялікай справы.

Вера Мухіна, палкая прыхільніца манументальнага мастацтва, падкрэслівала неабходнасць стварэння велізарных плакатаў — барэльефаў, мазаік, фрэсак, якія адлюстроўвалі б падзеі нашай сучаснасці, твораў дэкаратыўнай скульптуры. «Як хвалююча было б, — гаварыла яна, — пад'язджаючы да прыстані, любавачца велізарным пано, якое паказвае гісторыю жыцця гэтага горада. Мастацтва павінна быць няспынна аглядальным... Яно павінна сустракаць савецкага чалавека на вуліцах і плошчах, у грамадскіх будынках, а не толькі ў музеях...»

Менавіта так — шырока і перспектыўна — трэба разумець цяперашнія задачы нашага мастацтва ў справе манументальнай прапаганды.

Барыс КРЭПАК.

Яшчэ хлапчуком Анатолю марыў стаць мастаком, наведваў гурток, якім кіраваў Сяргей Пятровіч Каткоў. Але грывнула вайна. І семнаццацігадовы юнак са зброяй у руках пайшоў змагацца з ворагам. Спачатку быў у дыверсійнай групе партызанскага атрада імя Кутузава 2-й мінскай брыгады, а потым — мастаком у рэдакцыі партызанскага часопіса «Мсціўца».

Звездане, перажытае Анатолям Агафоненкам адлюстравана ў яго творах: «Разведка», «Партызанская кацюша», «Падрыўнікі» і інш.

Вось яго палатно «Падрыўнікі». Прыцемак. Цішыня. Глыбокая напружанасць слыху і зроку. Двое партызанаў дасягнулі ўжо халодных сталёвых рээк і прыслухоўваюцца, з якога боку набліжаецца цягнік, каб трапіць пад класці міну.

Позы партызан, усё іх аблічча бачыш не толькі ў дэзэных канкрэтных абставінах, а ўяўляеш людзей, якія ўмеюць сябраваць, жыць адзінымі інтарэсамі і імкненнямі.

У трактоўцы сюжэта Агафоненка строга прытрымліваецца жыццёвай логіцы чалавечых паводзін, адпаведнасці псіхалагічнага стану герояў палатна канкрэтным жыццёвым абставінам, рэальным учынкам і дзеянням.

Прырода, якая акружае партызан, — не проста маляўнічы фон, а прынцыпова важны вобразны элемент.

Поўняе дынамікі карціна «Партызанская кацюша». Вузкая, заснежаная лясная дарога ўзбягае на пагорак. Па ёй імчацца коні, запражаныя ў сані, на якіх умацавана 45-ці міліметровая гармата. Здаецца, коні рвуцца, нібы птушкі, увышыню. Адзін міг — і яны казачна паліцаць над лесам, перуном страсяне наваколле партызанскай гарматы.

Мастак у сваёй карціне падкрэслівае вынаходлівасць, рашучасць, гераізм народных мсціўцаў. Яна выклікае ў гледача пачуцці і ўспаміны пра суровы ваенны час.

Падзеі нядаўняга і больш аддаленага мінулага мастак паказвае як працэс народнага жыцця, раскрывае духоўныя каштоўнасці народа, які змагаецца за сваё вызваленне. У

ЗВЕДАНАЕ, ПЕРАЖЫТАЕ...

карцінах, прысвечаных Вялікаму Кастрычніку і грамадзянскай вайне, Анатолю Агафоненка аднаўляе вобразы ўдзельнікаў змагання ва ўсёй іх сапраўднай прыгажосці і велічы.

— Люблю заглянуць у гісторыю нашай Савецкай краіны, — гаворыць мастак, — пабываць у тым часе, з тымі людзьмі, хто падтрымліваў і адстойваў першыя крокі пераможнага Кастрычніка. Рэвалюцыя, як пачатак новай эры ў развіцці чалавецтва, грамадзянская вайна настолькі багатыя на падзеі, што ніякая наша фантазія не можа ўзбагаціць іх. Вось чаму я старанна вывучаю тагачасныя падзеі ў Мінску і ні на крок не адыходжу ад гістарычнай праўды.

11 ліпеня 1920 года часці Чырвонай Арміі вызвалілі Мінск ад белапольскіх акупантаў. Менавіта гэту падзею і аднавіў мастак на палатне.

На плошчы Свабоды велічна ўзвышаецца кафедральны сабор. На яго фоне палыхае чырвоны сцяг. Уся плошча запоўнена коннікамі ў будзёнаўках.

І плошча, і людзі, якіх толькі што вызвалілі, паяднаны з чырвонаармейцамі ў адзіным парыве — выканаць вызваленчую місію да канца.

А вось маніфестацыя ў Мінску салдат, рабочых і сялян у азнаменаванне першых буйных поспехаў маладой Савецкай краіны ў барацьбе за мір. Урачыстая вуліца. Над людскімі калонамі лунаюць сцягі, нібы пунсовыя кветкі маку. Над гэтай карцінай мастак яшчэ працягвае работу. Яна прысвячаецца 60-годдзю Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі.

Другі твор, які таксама прысвячаецца Вялікаму Кастрычніку, стаіць на мальберце. Яго мастак выконвае па заказе Міністэрства культуры БССР. На пярэднім плане карціны крохачы узброеная група. З такіх груп і пачыналася нараджэнне народнай міліцыі.

Рыхтуецца да сустрэчы юбілею і жонка Анатоля Арцёмавіча Таіса Паўлаўна. Яна таксама мастачка, робіць заказ для Іспаніі. Яе вырабы з саломкі даўно вядомы за межамі нашай краіны.

— Уся сям'я пайшла ў мастацтва, — гаворыць Анатолю Арцёмавічу. — Старэйшая дачка заканчвае тэатральна-мастацкі інстытут, а меншая — Бабруйскае мастацкае вучылішча.

На пройдзеным шляху ў Анатоля Арцёмавіча былі дасягненні, былі і няўдачы, якія з'яўляліся ад залішняга захвалення працатай таго або іншага «прабаванага» рашэння. Але, тым не менш, мастак узмужнеў. І будзем спадзявацца, што ён парадуе гледачоў змястоўнымі творами.

У. ФЕДАСЕНКА.

кім п'едэстале. І калі драматург прапанаваў тэатру размову пра гераічныя справы ў другой танальнасці, гэта не знаходзіць адпаведнага сцэнічнага ўвасаблення.

Так, напрыклад, здарылася з драматычнай навелай У. Мехавы «Палёт» пра славетную лётчыцу. Героя Савецкага Саюза Галіну Дукутоіч. (У спектаклі — Валя Галубовіч). Спектакль быў пастаўлены рэжысёрам Л. Тарасавай, якім яна дэбютавала ў рэжысуры. Галоўнае, чаго не ўдалося рэжысёру разам з актрысай В. Кліменка, якая выконвала галоўную ролю, гэта паказаць развіццё характару ў выключных абставінах вайны. Жаданне выявіць гатоўнасць гераіні да подзвігу так і засталася жаданнем, хаця драматургічны матэрыял даваў такія магчымасці. І зноў «славеты» фінал — гераіня на п'едэстале. Ну як тут не паўтарыць даўно вядомае: сцэна патрабуе не халодных, застылых герояў, а дынамічных пачуццяў і страстей. А іх вельмі і вельмі яшчэ мала ў спектаклях тэатра юнага гледача.

Гэта адна з прычын, што, на наш погляд, перашкаджае спектаклям пра вайну доўга трымацца ў рэпертуары. Есць, вядома, і іншыя важкія прычыны. Напрыклад, Канстанцін Сіманаў адзначаў адну прычынковую і неабходную якасць твораў пра вайну. «Мне здаецца, — пісаў ён, — што кнігі пра вайну людзі, якія не перажылі яе, чытаюць, калі ў гэтых кнігах ёсць такія чалавечыя, псіхалагічныя, маральныя праблемы, што адносяцца не толькі да вайны, а проста аглядаюцца ў час вайны з асаблівай сілай, хвалююць не толькі пакаленне, якое прайшло вайну, але і пакаленне, якое не было на вайне». Вось такіх агульначалавечых, псіхалагічных і маральных праблем у спектаклях тэатра юнага гледача пра вайну вельмі і вельмі не хапае. І, бадай, «Партызанская зона» К. Губарэвіча — другая пасля п'есы І. Шамякіна «Дзеці аднаго дома» сур'ёзная заяўка на распрацоўку такой маральнай тэмы, як тэма выбару ў трагічных абставінах вайны.

Амаль два гады назад тэатр паказаў прэм'еру «Маладой

гвардыі». Спектакль быў добра прыняты першымі гледачамі, тэатральнай грамадскасцю. Мабыць, гэта спакусіла галоўнага рэжысёра тэатра Р. Баравіка заявіць, што «эклектычны лічбавы гэты спектакль у значнай меры сваім праграмным твораў». Сапраўды, таленавітая інсцэніроўка А. Алексіна паводле рамана А. Фадзеева ў арыгінальнай пастаноўцы П. Хомскага ў Маскве была ў значнай меры твораў наватарскім. Але яе перанесены ва ўмовах Беларускага тэатра юнага гледача з цягам часу страцілі амаль усе свае лепшыя мастацкія якасці. Спектакль мае пэўны эмацыянальны ўплыў на гледача за лік знешняга малонка гераічных вобразаў маладагвардзейцаў. Але пры гэтым губляецца акцёр як вядучая сіла тэатральнага мастацтва (а гэтую страту нічым не заменіш, нават хвалюючымі песнямі А. Фельцмана і Р. Раждзественскага). Дарэчы, не зразумела, чаму адны песні перакладзены на беларускую мову, а іншыя гучаць на рускай? Такая моўная эклектыка не спрыяе мастацкай цэласнасці спектакля.

З выканаўцаў у спектаклі «Маладая гвардыя» па сённяшні дзень вылучаюцца, бадай, толькі С. Журавель (Сяргей Цюленін), Ю. Палосіна і Л. Горцава (Люба Шаўцова). Яны ствараюць самабытныя, гераічныя характары змагароў, а самае галоўнае, — іх дзеліні пераконваюць гледача. Астатнія вобразы маладагвардзейцаў пазбаўлены індывідуальных мастацкіх вартасцей, схематычныя, прыбліжныя.

Можа, каму сёе-тое са сказанага падасца дробяззю, але, на маю думку, у выхаваўчай справе сродкамі тэатральнага мастацтва ўсё важна: і рэпертуар, і мастацкае ўвасабленне, і нават такая «дробязь», як страляе пісталет.

Выступаючы з прамовай на Усеагульнай нарадзе пісьменнікаў і крытыкаў у Мінску два гады назад, таварыш П. М. Машэраў падкрэсліў, што «агрэсіўная сутнасць імперыялізму не змянілася і што пагроза вайны поўнаасцю не знята. Іменна таму жыццёва неабходна ўсімі сродкамі ўзмацняць ваенна-патрыятычнае выхаванне, рыхтаваць моладзь да аба-

роны нашай сацыялістычнай Айчыны; не аслабляць, а павышаць пільнасць наогул, і ідэалагічную — у асабліваці. Усё гэта разам узятая абумоўлівае прычынковую неабходнасць далейшай актывізацыі навукова-гістарычных даследаванняў, развіцця ваенна-патрыятычнай літаратуры, стварэння новых, яркіх, буйных палотнаў, якія поўна і праўдзіва расказвалі б аб незабытых днях эпопеі Вялікай Айчыннай вайны».

Такое патрабаванне нашага часу.

Нядаўні спектакль «Партызанская зона» сведчыць, што тэатр юнага гледача адчуў гэта патрабаванне, адчуў і знайшоў адпаведны мастацкі эквівалент свайму грамадзянскаму хваляванню і сустрэў у глядзельнай зале зацікаўленага, уэршанага суб'ядседніка. Гэта дае надзею, што сапраўдны «праграмны спектакль» недзе ў дарозе, што ён вось-вось пастукаецца ў дзверы тэатра. Як хутка гэта здарыцца — залежыць ад самога тэатра, ад яго патрабавальнасці да драматургіі і, зразумела, ад умення адкрываць новае ў вядомым.

Мікола КОРЧ

СУМЛЕННЫМ ШЛЯХАМ

Было гэта зусім нядаўна. Дапытлівы пытаў у Сумленнага:
— Цікаўлюся, як вы са сваім вельмі сціплым заробкам умудрыліся пабудаваць такі асабняк?
— Толькі сумленным шляхам, — адказаў той. — Я ж — Сумленны.
— Ну, а ўсё-такі? — прыставаў Дапытлівы.
— Як вы думаеце, мог я займаць, скажам, матацыкл з каляскаю? — спытаў у сваю чаргу Сумленны.
— Маглі. Але размова ідзе не пра матацыкл, а пра...
— Не спяшайцеся. Дойдзе чарга і да асабняка, — спакойна адказаў Сумленны. — Бачыце, я прадаў матацыкл і за гэтыя грошы сумленна купіў «Масквіч».
— Як так? «Масквіч» жа каштуе даражэй! — не разумеў Дапытлівы.
— Які вы непанятлівы! — абурўся Сумленны. — Матацыкл я купіў па дзяржаўнай цане, а прадаў...
— Цяпер разумею, — пераабіў яго Дапытлівы. — Але «Масквіч» гэта яшчэ не асабняк!
— О божа, як вы туга кеміце! — усклікнуў Сумленны. — Усё астатняе зразумела і дзіцяці. Такім жа чынам я прадаў «Масквіч» і купіў «Волгу». Загнаў «Волгу» — пабудаваў асабняк і зноў купіў матацыкл. Цяпер вам зразумела, што ўсё гэта адбылося сумленным шляхам?
— Зразумела.
— Чэсна?
— Яшчэ б! — усміхнуўся Дапытлівы.
— Ён быў Следчым.

ВЫПАДАК У ДАРОЗЕ

З НАРОДНАГА

Вырашыў аднойчы дзед Кузьма правесці сына на досвітку запорог ён сівого, ускінуў на воз скрыню яблыкаў два мяшы бульбы, яшчэ ішай гародніны, не забыв пра ласункі для ўнукаў і рушыў у дарогу.

Пачынаўся дзень. Лагоны ветрык падбалабраву Кузьму, вуха песьціў звонкі шчэбет птушак.

Ці доўга, ці мала так ехаў, і неўзабаве пад'ехаў да невялікай рэчкі, якую трэба было пераадолець уброд. Дзед Кузьма цмокнуў на каня і рушыў з каляскаю ў вадзі. Зрабіўшы некалькі крокаў Сівы раптам астаптаўся на адным месцы і стаў. Не доўга разважачы, гаспадар скінуў лапці, падкасаўся, скочыў у вадзі і стаў распрагаць каня. Неўзабаве, спачеўшы ад цяжкіх намаганняў, дзед Кузьма вываляў ваз з гразкага броду і выцягнуў яго на другі бераг ракі.

Затым, перш чым зноў запрагчы каня, стары мочна прытуліў яго да сябе і ўарушана прашантаў: «А мой Сівенькі, давай што ты на дзяду рады выцягнуць! Я і то ледзь-ледзь вываляю».

Г. ШАЙНОГА.

КАРАЦЕЛЬКІ

Саміг АБДУКАХАР
Узбекістан

АУТАРЫТЭТНАЯ ДУМКА

Паслухаўшы Салоўну, Жаба так сказала:
— Таой спеў любое сэрца закроне, — ды песня яшчэ лепш бы загучала, каб крыху павучыўся ты ў мяне.

Зані НУРЫ
Татарыя

У ЧУЖЫМ СЯДЛЕ

— Куды ты ноччу едзеш? — Цышыня, —
Ці не пазнаў — я друг твой, не пужайся...
Той моўчкі ў цемру павярнуў каня, Таму што ехаў на чужым Пегасе.

Віталій ЕНЕС
Чувашыя

ПАКРЫЎДЖАНЫ СЛУП

У мансэрваторыю я так іраўся — Не прынялі.
Хацеў, ды не прайшоў.
Дзе справядлівасць? Вельмі я стараўся
Звінець на ўсе дванаццаць правадоў.
Такіх, як я, Нямнога з творчым дарам,
Да музыкі ў мяне задаткі ёсць.
Хвалілі ж Сяміструнную Гітару і прынялі.
Няўжо за прыгажосць?

Пераклаў Ю. СВІРКА.

Рыгор ЯЎСЕЕУ

ЛІСТ ДА ТАТЫ

Ну, хіба ж я бяздарны і няздатны
І маю не павучую душу?
Гэта Паэтам стану я выдатным,
Ліст да таты зараз напішу.

Пісаў налісь Ясенін «Ліст да маці»,
А я — да таты:

Ты жывы?
Пантон!
Няцянжкі мне тут рыфму падабраці.
Звіні, радон!
І ён звніць, як звон.

Я, тата,
Настрогаў ужо багата,
Не горкі я прапойца,
Не лайдак.
І ў будзень я рыфмюю,
І ў святя,
У гэтай справе —
Майстра я, мастак.

Быў ужо адзначаны ў дакладзе,
Што багата думак маю, тэм...
Гэта —
На апошнім на нарадзе.
Не чытаў ты там
Маіх пазм?

Дык хіба ж я бяздарны і няздатны
І маю не павучую душу?
Гэта Паэтам буду я выдатным,
Вершам ліст да таты напішу.

КЛЯТВА ЭПІКА

О, выдавецтва! Мілы домік!
Клянусь жонкаю і сынам:
Пакуль не возьмеш мой шматтомнік,
Твайго парога — не пакіну!
Васіль ГАПАНОВІЧ.

Віктар ШАЎЧЭНКА

ЗАДАЧА

З пункта А ў пункт В выйшаў чалавек, які рухаўся з хуткасцю 10 кіламетраў у гадзіну. Адлегласць паміж пунктамі А і пунктамі В складала 1 кіламетр. Па дарозе чалавек затрымаўся ля пункта на продану на разліў пладова-ягаднага віна на 2 гадзіны, пасля чаго стаў рухацца з хуткасцю 2 кіламетры ў гадзіну, накуль не спыніўся ля пункта з шыльдай «Закусачная». Праз 1 гадзіну 35 мінут чалавек прыдаў свайму целу рух на гэты раз з хуткасцю 0,5 кіламетра ў гадзіну. Неўзабаве чалавек атрымаўся на 30 мінут ля пункта «Піва», пасля чаго стаў рухацца з хуткасцю 0,1 кіламетра ў гадзіну.
Праз які час чалавек трапіць у пункт В?

Адказ: Чалавек так і не дасягнуў у той дзень пункта В, бо трапіў у пункт В (выцвярэнні).

Паўло ДАВРАНСКІ

ПА СЛУЖБЕ

Сёння, як заўсёды, усё пачалося па раскладзе. Мяне сустрэлі на парозе традыцыйным патрабаваннем: «Дыхні!» Пасля гэтага пачуўся страшэнны крык: «Зноў налізаўся!»

Ведаючы характар жонкі, я на касмічнай хуткасці шыгнаў у суседні пакой і прытаіўся на канале. Хацелася спакою, бо і печань папамінала пра сябе.

Але не такая мая жонка, каб адступіць. З палаючым ад гнева вачамі яна зноў пачала стандартную мараль, якую з вялікім поспехам можна было б запісаць на магнітафон і трансляваць па радыёсетцы як вячэрнюю праграму для мужчын.

Пачала яна са шматзначнага ўступу. Пасля гэтага ішлі падлікі. «Ты ў сярэднім за дзень выпіваеш 200 грамаў... За год 73 кілаграмаў... А пры тваім 15-гадовым стажы гэта будзе 1.095 кілаграмаў гарэлкі...» Тут жонка рабіла шматзначную паўзу...

«Я ведаў, што зараз гэтая колькасць будзе пераведзена на грошы. Потым пойдзе класіфікацыя вызначэнне ўздзеяння алкаголю на арганізм. У фінале трагічна прагучыць, што са мною яна загубіла сваю маладосць. Ведаў, але маўчаў! Застанься, бо ў пракраітай печані нібы сто чарцей гапака рэзалі... Маўчаў, бо з жонкаю ў гэты момант лепш це дыскутаваць».

Раптам агарнуў мяне жаль. Усе ведалі, што я непітушчы. Пры нагодзе, вядома, магу выпіць. Вазьміце апошні тыдзень: Сяджу ў панядзелак у кабінете, як раптам тэлефонны званок — дзень-дзільнік.

— Таварыш Кнопачка, да нас прыехала група па абмену вопытам: Зойдуць да цябе. Ты там усё толкам раскажы, пакажы... Ну і, сам ведаеш, людзі з дарогі...

Пайшлі да мяне. Расказаў ім

усё, паказаў, тады кажу: — Памерзлі, мабыць, з дарогі?

Прыезджыя далонню аб далонь задавалена націраюць у адказ.

Ну, зайшлі з імі... Характар у мяне мяккі: думаю, не выпію — падумаюць бог ведае што, пакрыўдзяцца...

У аўторак пад канец працоўнага дня пазванілі з аддзела забеспячэння:

— Ну, таварыш Кнопачка, гані магарыч. Мы табе такі апарачік у кабінет даём, што пальчыкі абліжаш. — Прыязджай, паглядзіш.

У сераду ў нашага шэфа былі імяніны. Думаю сабе: не ўважыш — хто яго ведае. Яно, начальства, такое: спачатку прамаўчыць, а пры нагодзе ўспомніць...

Ідучы ў чарвер на працу, я цвёрда каляўся, што не вазьму сёння і ў рот.

Пад вечар завітаў да мяне начальнік паліўнага трэста. А для нашага камбіната паліва — як для рыбы вада. Паспрабуй тут крута павярнуць...

У пятніцу мяне пазванілі з бухгалтэрыі:

— Таварыш Кнопачка, вам за гэты квартал прэмія. Паўтара аклада. Прыязджайце — атрымаеце.

У бухгалтэрыі мяне так шыра вішавалі, што я пусціў слязу.

— Якія мілія людзі, ну як з імі не пасядзець?!

У суботу раціюю на «хуткай дапамозе» прывезлі мяне ў бальніцу. Прыступ печані. Тыдзень праляжаў. У рот і кроплі не браў...

Сёння прышоў з працы, а жонка адразу мараль. — Ну, хіба ж я вінаваты, што сёння ў нас былі перавыбары мясцома? А каб сам я калі-небудзь выпіў — ніколі такога не было. Усё па службе.

Пераклаў з украінскай М. ВАЗАРЭВІЧ.

Тамаш КОРЗУН

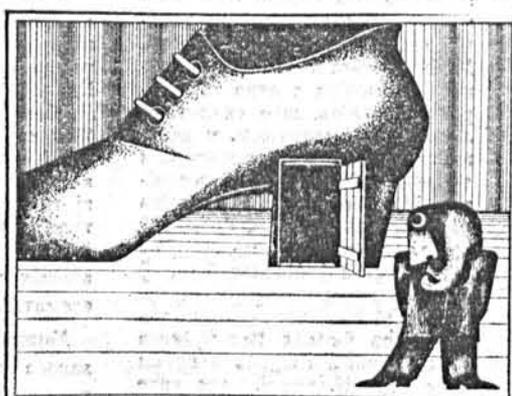
АФАРИЗМЫ

Прыгаворы суда чытачоў прыводзяцца ў выкананне на кніжных прылаўках.

- Няўдалы раман вынаходлівы аўтар хацеў выдаць за пародыю.
- Фільм здымаўся два разы: першы раз на студыі, другі — з экрану.

Мал. А. ШАЎЦОВА.

Пад абцасам.

Мал. А. ЗІМЕНКІ.

— Затое ў нас дыму болей...

Мал. М. ЧАРНЯЎСКАГА.

«Литература и искусство» — орган Министерства культуры и правления Союза писателей БССР, Минск.

«ЛИТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выходзіць па пятніцах на шаснаццаці старонках.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня
выдавецтва ЦК КП Беларусі

Індэкс 63856

АТ 01144

Адрас рэдакцыі: 220600, ГСП, Мінск, вул. Захарава, 19.

Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 33-24-61, на месіка галоўнага рэдактара — 33-25-25, адназначнага сакратара — 33-44-04, аддзела грамадска-палітычнага жыцця і інфармацыі — 33-22-04, аддзела прозы і паэзіі — 33-24-62, аддзела крытыкі і бібліяграфіі — 33-24-62, аддзела тэатра, кіно і музыкі — 33-21-53, аддзела выяўленчага мастацтва, архітэктуры і вытворчай эстэтыкі — 33-24-62, аддзела культуры — 33-24-62, аддзела пісем і масвай работы — 33-22-04, выдавецтва — 23-52-85, бухгалтэрыі — 23-77-65.

Рукапісы рэдакцыя не вяртае.

Галоўны рэдактар Алесь АСПЕНКА.

Рэдакцыйная калегія:

Заір АЗГУР, Барыс БУР'ЯН,

Анатоль ГРАЧАНІКАУ, Юрый ГРЫГОР'ЕУ,

Канстанцін ГУБАРЭВІЧ, Ігар ДАБРАЛЮБАУ,

Васіль ІВАШЫН, Віктар КАВАЛЕНКА,

Аляксандр КАПУСЦІН (намеснік галоўнага рэдактара),

Уладзімір НЯФЁД, Віктар ПРАТАСЕНЯ,

Іраіда САНКОВА, Мікола ТКАЧОУ,

Юлія ЧУРКО, Віктар ШЫМУК, Рыгор ШЫРМА.

Адказны сакратар Мікола ГІЛЬ.